

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

МІЖНАРОДНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПЕРЕГОВОРИ

Методичні рекомендації до практичних, семінарських занять
та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого
(магістерського) рівня за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини»
освітньо-професійної програми
«Дипломатія та врегулювання конфліктів»

Електронний ресурс

Харків – 2026

УДК 327.8:316.77(075.8)

М 58

Рецензенти:

Ю. А. Калюжна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Г. А. Бондаренко – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 28 серпня 2026 року)*

М 58 **Міжнародні комунікації та переговори** : методичні рекомендації до практичних, семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини» освітньо-професійної програми «Дипломатія та врегулювання конфліктів» [Електронне видання] / уклад. І. М. Шамара. – Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2026. – (PDF 68 с.)

Методичні рекомендації розроблено для студентів ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу». Видання містить детальний опис навчальної дисципліни, її структуру, тематику лекційних, семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти ОП «Дипломатія та врегулювання конфліктів» спеціальності СЗ «Міжнародні відносини».

УДК 327.8:316.77(075.8)

©Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2026

© Шамара І. М., уклад., 2026

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Структура навчальної дисципліни.....	8
3. Тематичний план лекцій навчальної дисципліни.....	9
4. Інструктивно-методичні матеріали до практичних, семінарських занять та самостійної роботи.....	35
5. Методи навчання.....	43
6. Методи контролю та критерії оцінювання знань здобувачів	44
7. Перелік теоретичних питань для підготовки до підсумкового контролю.....	48
8. Підсумковий тест з дисципліни для складання екзамену.....	51
9. Вимоги щодо академічної доброчесності та використання штучного інтелекту.....	52
10.Рекомендована література.....	53
11.Глосарій термінів міжнародні комунікації та переговори.....	58
12.Додатки.....	61

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Міжнародні комунікації та переговори» відповідно до навчального плану освітньої програми «Дипломатія та врегулювання конфліктів» другого (магістерського) рівня вищої освіти вивчається у третьому семестрі та є обов'язковою освітньою компонентою освітньої програми.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Міжнародні комунікації та переговори» є формування у здобувачів знань, аналітичних умінь та практичних навичок дослідження комунікативних процесів і дипломатичної практики у глобальному просторі, виявлення їх специфіки, закономірностей і проблем у контексті сучасних світових політичних процесів і транснаціональної взаємодії, а також розвитку критичного мислення щодо можливостей застосування інструментів публічної дипломатії, стратегічних комунікацій та переговорних технологій у професійній діяльності фахівців-міжнародників.

Основними завданнями дисципліни є:

- ✓ ознайомлення студентів із теоретико-методологічними підходами до вивчення комунікації та переговорів у системі міжнародних відносин;
- ✓ формування знань про еволюцію дипломатичного дискурсу, моделі інформаційного впливу та особливості комунікативної взаємодії держав і недержавних акторів;
- ✓ розкриття специфіки стратегічних комунікацій, інформаційних війн, технологій медіатизації світової політики та публічної дипломатії;
- ✓ розвиток умінь аналізувати крос-культурні бар'єри, психологічні аспекти та інституційні механізми міжурядового діалогу;
- ✓ виявлення проблем управління інформаційними потоками під час міжнародних криз і врегулювання конфліктів;
- ✓ опанування методів стратегічного планування, підготовки та ведення міжнародних переговорів із використанням сучасних стратегій і дипломатичного протоколу.

Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

- формування наступних загальних компетентностей:
 - ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
 - ЗК3. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
 - ЗК4. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
 - ЗК6. Здатність працювати в міжнародному контексті.
 - ЗК7. Здатність працювати в команді.
 - ЗК8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість
- формування наступних спеціальних компетентностей:

СК1. Здатність виявляти та аналізувати природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, типи та види міжнародних акторів, сучасні тенденції розвитку світової політики.

СК2. Здатність приймати обґрунтовані рішення щодо здійснення міжнародної та зовнішньополітичної діяльності.

СК4. Здатність аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні та суспільні відносини, політичні та суспільні системи.

СК5. Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК7. Здатність здійснювати прикладні аналітичні дослідження проблем міжнародних відносин та світової політики, суспільних комунікацій, регіональних студій, професійно готувати аналітичні матеріали та довідки.

СК8. Здатність організовувати та проводити міжнародні зустрічі та переговори, розробляти, аналізувати і оцінювати дипломатичні та міжнародні документи.

СК10. Здатність до самонавчання, підтримки належного рівня знань, готовність до опанування знань нового рівня, підвищення своєї фаховості та рівня кваліфікації.

СК13. Здатність використовувати потенціал дипломатичних інструментів та забезпечувати посередництво, підтримувати діалог, досягнення консенсусу та стійкі мирні угоди.

- формування наступних м'яких навичок (soft skills):

1. лідерства;
2. гнучкості;
3. комунікабельності;
4. професіоналізму;
5. креативності тощо

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

РН2. Критично осмислювати та аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні відносини.

РН4. Аналізувати та оцінювати проблеми міжнародної та національної безпеки, міжнародні та інтернаціоналізовані конфлікти, підходи, способи та механізми забезпечення безпеки у міжнародному просторі та у зовнішній політиці держав.

РН5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав.

РН8. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами усно і письмово, з професійних і наукових питань.

РН9. Готувати аналітичні довідки, звіти та інші документи про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій.

РН13. Брати участь у професійній дискусії у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій, поважати опонентів і їхню точку зору, доносити до фахівців та

широкого загалу інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з фахових проблем.

РН14. Оцінювати результати власної роботи і відповідати за особистий професійний розвиток.

РН 16. Застосовувати сучасні теорії та практичні процеси вирішення та трансформації конфлікту – включаючи переговори, посередництво та розбудову миру.

РН 17. Професійно відстоювати інтереси України у різних сферах міжнародних відносин та міжнародного співробітництва.

Методика вивчення навчальної дисципліни «Міжнародні комунікації та переговори» ґрунтується на поєднанні лекційних і семінарських занять, самостійної роботи студентів. Такий підхід забезпечує послідовне засвоєння теоретичних засад міжнародної комунікації, дипломатичної взаємодії та переговорного процесу, а також формування вмінь застосовувати набуті знання під час аналізу конкретних міжнародно-політичних ситуацій.

Лекційні заняття спрямовані на системне опрацювання основних понять, категорій, концепцій і підходів до вивчення міжнародних комунікацій та переговорів. У межах лекцій розглядаються особливості міжнародної, міжкультурної, стратегічної та цифрової комунікації, сучасні форми дипломатичної взаємодії, принципи та етапи переговорного процесу, особливості двосторонніх і багатосторонніх переговорів, механізми досягнення компромісу та консенсусу, а також роль інформаційних і комунікаційних технологій у сучасній дипломатії.

Семінарські заняття є важливою складовою вивчення дисципліни та передбачають активну участь студентів в обговоренні актуальних проблем міжнародної комунікації та переговорної діяльності. Робота на семінарах ґрунтується на самостійному опрацюванні рекомендованої літератури, аналізі конкретних міжнародних ситуацій, дискусіях, підготовці доповідей і презентацій, виконанні аналітичних та практичних завдань.

У процесі підготовки та участі в семінарах студенти розвивають навички критичного та аналітичного мислення, аргументованого висловлення власної позиції, ведення професійної дискусії, роботи з інформаційними джерелами та ефективної комунікації.

Самостійна робота є невід’ємною складовою освітнього процесу та важливим засобом поглиблення і закріплення знань, отриманих під час аудиторних занять. Вона передбачає самостійне опрацювання матеріалів рекомендованої наукової та навчальної літератури, додаткових інформаційних джерел, а також виконання індивідуальних і практичних завдань. У разі пропуску лекційного або семінарського заняття відповідний навчальний матеріал опрацьовується студентом самостійно.

Основними видами самостійної роботи є підготовка до семінарських занять, опрацювання окремих питань тем дисципліни, підготовка доповідей і презентацій, аналіз міжнародних комунікаційних та переговорних

ситуацій, виконання практичних і тестових завдань, а також самостійне дослідження актуальних проблем міжнародної комунікації, дипломатії та переговорного процесу. У разі пропуску лекційного заняття з будь-яких причин студент має самостійно опрацювати відповідний навчальний матеріал.

Викладач здійснює систематичний контроль результатів самостійної роботи студентів шляхом перевірки виконаних завдань, оцінювання підготовлених доповідей і презентацій, участі студентів у обговореннях, а також виконання тестових і практичних завдань.

Виконання завдань, передбачених для самостійного опрацювання, є обов'язковою складовою вивчення дисципліни та спрямоване на формування системних знань і практичних навичок, необхідних для професійної діяльності у сфері міжнародних відносин, дипломатії та міжнародної комунікації.

Мова викладання навчальної дисципліни – українська.

Підсумковий контроль з навчальної дисципліни здійснюється у формі екзамену.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

Навчальна дисципліна «Міжнародні комунікації та переговори» має міждисциплінарний характер та інтегрує знання й уміння, сформовані під час вивчення освітніх компонентів, пов'язаних із міжнародними відносинами, дипломатією та врегулюванням конфліктів.

Пререквізити: знання, уміння та компетентності, набуті під час опанування таких попередніх освітніх компонентів: «Дипломатія та вирішення збройних конфліктів», «Запобігання конфліктам та миробудівництво», практикум «Мистецтво дипломатії і медіації».

Постреквізити: результати навчання за дисципліною використовуються під час підготовки та проходження підсумкової атестації здобувачів вищої освіти.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАЦІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ						
Тема 1. Теоретико-методологічні засади комунікації у міжнародних відносинах	11	4	2			5
Тема 2. Сучасні методи, форми та інструменти міжнародних комунікацій.	8	2	1			5
Тема 3. Моделі міжнародної комунікації та інформаційного впливу	8	2	1			5
Тема 4. Теоретичні підходи до комунікацій у глобалізованому середовищі.	8	2	1			5
Тема 5. Стратегії усних міжнародних комунікацій та публічної дипломатії.	8	2	1			5
Разом за розділом 1	43	12	6			25
Розділ 2. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ						
Тема 6. Інформаційні війни, пропаганда та стратегічні комунікації у світовій політиці	8	2	1			5
Тема 7. Соціокультурний вимір та крос-культурна комунікація в міжнародних відносинах	8	2	1			5
Тема 8. Стратегії письмових міжнародних комунікацій та дипломатичний протокол	8	2	1			5
Тема 9. Стратегічне планування комунікацій у кризових ситуаціях та міжнародних конфліктах.	8	2	1			5
Тема 10. Міжнародні переговори як ключовий інструмент врегулювання міжнародних спорів.	8	2	1			5
<i>Підготовка до тестового контролю</i>	37					37
Разом за розділом 2	77	10	5			62
Усього годин	120	22	11			87

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАЦІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Тема 1. Теоретико-методологічні засади комунікації у міжнародних відносинах

*Комунікація як базовий інструмент світової політики та дипломатії.
Еволюція комунікативних парадигм від класичної дипломатії до цифрової епохи та публічної дипломатії.*

Комунікація – це процес обміну інформацією, думками, ідеями, оцінками, емоціями та іншими повідомленнями між учасниками взаємодії, у результаті якого відбувається передавання та інтерпретація певних значень. Комунікація є однією з основних форм соціальної взаємодії, оскільки саме через неї люди, організації, суспільства та держави встановлюють контакти, обмінюються інформацією, формують спільні позиції та координують свої дії.

У системі міжнародних відносин комунікація має особливе значення, оскільки міжнародна взаємодія передбачає постійний обмін інформацією між державами, міжнародними організаціями, дипломатичними представництвами, політичними діячами, засобами масової інформації та іншими міжнародними акторами. Через комунікацію держави представляють свої зовнішньополітичні позиції, пояснюють власні рішення, повідомляють про наміри, реагують на дії інших держав та намагаються досягти взаєморозуміння.

Міжнародна комунікація – це процес обміну інформацією, ідеями, позиціями та символами між суб'єктами міжнародних відносин, який здійснюється в політичній, дипломатичній, економічній, культурній, інформаційній та інших сферах міжнародної взаємодії.

Особливість міжнародної комунікації полягає в тому, що її учасники можуть належати до різних держав, культурних середовищ і політичних систем. Відповідно, одна й та сама інформація може по-різному сприйматися та інтерпретуватися різними аудиторіями. Саме тому ефективна міжнародна комунікація передбачає не тільки правильне формулювання повідомлення, а й урахування особливостей його отримувача.

Комунікація є важливим інструментом світової політики, оскільки міжнародна політика неможлива без постійного обміну позиціями та інформацією. Держави повинні повідомляти одна одну про свої наміри, проводити консультації, погоджувати спільні рішення, здійснювати переговори та реагувати на міжнародні події. Навіть у ситуаціях конфлікту сторони змушені підтримувати певні канали комунікації, оскільки відсутність інформаційного контакту може збільшувати ризик непорозуміння і загострення ситуації.

Особливе значення комунікація має для дипломатії. Дипломатія за своєю сутністю є професійною діяльністю, спрямованою на представництво та захист інтересів держави, підтримання міжнародних контактів, проведення переговорів і пошук шляхів вирішення міжнародних проблем переважно мирними засобами. Усі ці процеси безпосередньо пов'язані з комунікацією.

Основними сферами використання комунікації у світовій політиці та дипломатії є:

- ✓ дипломатичні переговори – безпосередній обмін позиціями між представниками держав та інших міжнародних акторів;
- ✓ дипломатичне листування – офіційний обмін документами, нотами, заявами та іншими повідомленнями;
- ✓ публічні виступи – звернення політичних діячів, дипломатів та представників міжнародних організацій;
- ✓ міжнародні конференції та форуми – майданчики для обговорення міжнародних проблем та вироблення спільних рішень;
- ✓ міжнародні медіа – засоби поширення інформації про зовнішню політику та міжнародні події;
- ✓ соціальні мережі та цифрові платформи – сучасні канали прямої комунікації з міжнародною аудиторією;
- ✓ публічна та культурна дипломатія – форми комунікації, спрямовані на взаємодію держав з іноземною громадськістю.

Таким чином, комунікація в міжнародних відносинах виконує не лише інформаційну, а й політичну, дипломатичну, переговорну, представницьку та іміджеву функції.

Тема 2. Сучасні методи, форми та інструменти міжнародних комунікацій

Трансформація комунікаційних каналів на глобальному рівні. Мережева дипломатія. Комунікаційні технології в діяльності міжнародних організацій та транснаціональних акторів.

Метод міжнародної комунікації – це спосіб організації взаємодії між учасниками міжнародних відносин для передавання інформації, узгодження позицій, досягнення взаєморозуміння або реалізації певної комунікаційної мети.

Одним із основних методів є міжособистісна комунікація, яка передбачає безпосередню взаємодію між представниками держав, дипломатами, політиками, експертами або іншими учасниками міжнародних відносин. Така комунікація відбувається під час переговорів, дипломатичних зустрічей, консультацій та міжнародних заходів.

Важливим методом є групова комунікація, яка здійснюється між представниками декількох держав або організацій. Прикладом можуть бути міжнародні конференції, багатосторонні переговори та засідання міжнародних організацій.

Масова комунікація передбачає поширення інформації на широку аудиторію через медіа. Держави та міжнародні організації використовують пресконференції, заяви, інтерв'ю та міжнародне мовлення для інформування громадськості.

Цифрова комунікація здійснюється через Інтернет та цифрові платформи. Вона дозволяє швидко передавати інформацію великій кількості користувачів і забезпечує можливість отримання безпосереднього зворотного зв'язку.

Міжкультурна комунікація передбачає взаємодію представників різних культур. Її особливість полягає в необхідності врахування культурних норм, цінностей, традицій та особливостей поведінки учасників.

Стратегічна комунікація передбачає планування комунікаційних дій відповідно до певної довгострокової мети. У міжнародних відносинах стратегічна комунікація може використовуватися для пояснення зовнішньополітичної позиції, розвитку міжнародної підтримки, формування довіри та зміцнення міжнародного партнерства.

Форма міжнародної комунікації – це спосіб організації комунікативної взаємодії між учасниками міжнародних відносин.

Однією з найважливіших форм є дипломатичні переговори. Вони передбачають безпосередній або дистанційний обмін позиціями між представниками держав чи інших міжнародних акторів з метою узгодження інтересів і досягнення певних домовленостей.

Дипломатичне листування є формалізованою формою міжнародної комунікації. До нього належать дипломатичні ноти, заяви, меморандуми, листи та інші офіційні документи.

Міжнародна конференція є формою багатосторонньої комунікації, під час якої представники різних держав та організацій обговорюють міжнародні проблеми та можуть виробляти спільні рішення.

Пресконференція є формою публічної комунікації, під час якої представник держави або міжнародної організації повідомляє інформацію журналістам та відповідає на їхні запитання.

Публічний виступ передбачає звернення політичного діяча, дипломата або представника міжнародної організації до певної аудиторії.

Міжнародне медіаінтерв'ю дозволяє представнику держави або організації безпосередньо представити свою позицію через засоби масової інформації.

Онлайн-комунікація охоплює відеоконференції, вебінари, онлайн-зустрічі, прямі трансляції та інші форми дистанційної взаємодії.

Таким чином, сучасна міжнародна комунікація поєднує формальні та неформальні, традиційні та цифрові, двосторонні та багатосторонні форми взаємодії.

Мережева дипломатія – це модель міжнародної взаємодії, за якої дипломатична діяльність здійснюється через систему взаємопов'язаних

державних і недержавних акторів, міжнародних організацій, експертних спільнот, громадських організацій та цифрових платформ.

Традиційна дипломатія значною мірою ґрунтувалася на ієрархічній моделі, у якій основними суб'єктами були держави. Мережева дипломатія передбачає більш складну структуру, де одночасно взаємодіють різні учасники.

Наприклад, у вирішенні певної міжнародної проблеми можуть брати участь:

- ✓ державні органи;
- ✓ міжнародні організації;
- ✓ дипломатичні представництва;
- ✓ неурядові організації;
- ✓ експертні центри;
- ✓ університети;
- ✓ бізнес-структури;
- ✓ засоби масової інформації;
- ✓ громадські та професійні спільноти.

Основною особливістю мережевої дипломатії є горизонтальний характер взаємодії. Учасники можуть підтримувати одночасно декілька комунікаційних зв'язків і не обов'язково взаємодіяти лише через офіційні дипломатичні канали.

Мережева дипломатія особливо важлива для вирішення складних глобальних проблем, які неможливо ефективно вирішити силами лише однієї держави. До таких проблем належать міжнародна безпека, зміна клімату, міграція, глобальні пандемії, гуманітарні кризи, кібербезпека та інші транснаціональні виклики.

Важливою характеристикою мережевої дипломатії є швидкість обміну інформацією. Цифрові технології дозволяють представникам різних організацій швидко встановлювати контакти, обмінюватися документами, проводити онлайн-консультації та координувати спільні дії.

Таким чином, мережева дипломатія відображає перехід від переважно державоцентричної моделі міжнародної взаємодії до більш відкритої та багатосуб'єктної моделі.

Тема 3. Моделі міжнародної комунікації та інформаційного впливу

Класичні й сучасні моделі взаємодії держав та недержавних акторів у глобальному просторі. Концепції інформаційної влади, асиметричних комунікацій та медіатизації міжнародних відносин.

Модель міжнародної комунікації – це теоретично сформована схема, яка відображає основні елементи, зв'язки, напрями та механізми обміну інформацією між суб'єктами міжнародних відносин. Модель дає змогу

спростити складний процес міжнародної взаємодії та показати, хто є учасником комунікації, яку інформацію він передає, якими каналами здійснюється її поширення, на кого вона спрямована та якою є реакція отримувача.

Міжнародна комунікація є складнішим явищем, ніж звичайний обмін повідомленнями між двома сторонами. У міжнародному середовищі одночасно можуть взаємодіяти держави, дипломатичні представництва, міжнародні організації, засоби масової інформації, транснаціональні корпорації, неурядові організації, експертні спільноти, громадяни та цифрові спільноти. Кожен із цих суб'єктів має власні інтереси, ресурси, цілі та можливості впливу.

Моделі міжнародної комунікації допомагають пояснити, яким чином інформація переміщується між цими суб'єктами та як у процесі її передачі можуть змінюватися її зміст, сприйняття та значення.

У найпростішому вигляді комунікаційний процес можна представити як взаємодію таких елементів:

- ✓ комунікатор – суб'єкт, який формує та передає повідомлення;
- ✓ повідомлення – інформація, ідея, позиція або оцінка, яку необхідно передати;
- ✓ канал комунікації – засіб, за допомогою якого поширюється повідомлення;
- ✓ отримувач – суб'єкт, на якого спрямоване повідомлення;
- ✓ зворотний зв'язок – реакція отримувача на повідомлення;
- ✓ контекст – політичні, соціальні, культурні та інші умови, у яких відбувається комунікація.

Наприклад, заява глави держави щодо міжнародного конфлікту є повідомленням, офіційний сайт держави або соціальна мережа – каналом, іноземна громадськість або уряди інших держав – цільовою аудиторією, а реакція дипломатичних представництв, ЗМІ чи громадян – формою зворотного зв'язку.

Таким чином, модель комунікації є інструментом аналізу міжнародної взаємодії, який дає можливість визначити не лише те, хто і що повідомляє, а й те, яким чином інформація впливає на міжнародне середовище.

Перші моделі комунікації були переважно лінійними. Вони розглядали комунікацію як процес передачі повідомлення від одного суб'єкта до іншого. Такі моделі сформувалися у XX столітті та значною мірою використовувалися для аналізу масової комунікації, пропаганди, політичної інформації та діяльності засобів масової інформації.

Однією з найвідоміших є модель Гарольда Лассуелла, яка описує комунікацію через п'ять основних запитань: «Хто говорить? Що говорить? Через який канал? Кому? З яким ефектом?».

Застосування цієї моделі до міжнародних відносин дає змогу проаналізувати, наприклад, офіційне звернення держави:

- ✓ Хто? – уряд або глава держави.

- ✓ Що? – офіційна політична позиція.
- ✓ Через який канал? – пресконференція, телебачення, сайт, соціальні мережі.
- ✓ Кому? – іншим державам, міжнародним організаціям, іноземній громадськості.
- ✓ З яким ефектом? – формування певного сприйняття позиції держави, мобілізація підтримки, початок переговорів або дипломатична реакція.

Іншою важливою класичною моделлю є модель Шеннона – Вівера, яка розглядає комунікацію як передачу інформації від джерела через передавач і канал до отримувача. Особливе значення в цій моделі має поняття «шуму», тобто чинників, які можуть перешкоджати правильному сприйняттю повідомлення.

У міжнародній комунікації такими «шумами» можуть бути:

- ✓ мовні відмінності;
- ✓ культурні особливості;
- ✓ неправильний переклад;
- ✓ політична упередженість;
- ✓ інформаційне перевантаження;
- ✓ технічні проблеми;
- ✓ навмисне спотворення інформації;
- ✓ різне трактування політичних або дипломатичних термінів.

Класичні моделі є важливими для розуміння основ міжнародної комунікації, проте вони мають певне обмеження. Вони переважно представляють комунікацію як рух інформації від відправника до отримувача. Сучасні міжнародні комунікації значно складніші, оскільки передбачають одночасну взаємодію великої кількості учасників, постійний зворотний зв'язок та швидку зміну ролей комунікатора й отримувача.

Цифровізація та розвиток глобальних мереж спричинили перехід від переважно лінійних до інтерактивних, мережових та багатосуб'єктних моделей комунікації.

Інтерактивна модель комунікації передбачає, що учасники не лише передають інформацію, а й постійно реагують один на одного. Отримувач повідомлення може практично відразу стати його автором або поширювачем.

Наприклад, уряд держави публікує заяву у соціальній мережі. Журналісти коментують її, інші державні органи роблять власні заяви, іноземні політики реагують на неї, користувачі поширюють повідомлення, а уряд може відповісти на критику або уточнити свою позицію. У результаті комунікація перетворюється на постійний процес взаємодії.

Мережева модель комунікації передбачає існування великої кількості взаємопов'язаних учасників, між якими інформація може поширюватися одночасно різними напрямками. У такій системі держава вже не обов'язково є єдиним або головним джерелом інформації.

Міжнародна інформація може поширюватися через:

- ✓ урядові структури;

- ✓ міжнародні організації;
- ✓ дипломатичні представництва;
- ✓ журналістів;
- ✓ експертів;
- ✓ громадські організації;
- ✓ міжнародний бізнес;
- ✓ блогерів та лідерів думок;
- ✓ соціальні мережі;
- ✓ цифрові платформи та онлайн-спільноти.

Особливістю сучасної мережевої комунікації є те, що повідомлення може дуже швидко вийти за межі початкової аудиторії. Тому контроль над інформаційним повідомленням після його публікації стає значно складнішим.

Діалогова модель акцентує увагу не просто на передачі інформації, а на взаєморозумінні, обміні позиціями та формуванні спільного бачення проблеми. Така модель особливо важлива для дипломатії, міжнародних переговорів, публічної дипломатії та міжкультурної комунікації.

Моделі міжнародної комунікації дають можливість пояснити механізми взаємодії суб'єктів міжнародних відносин та визначити основні напрями руху інформації у глобальному просторі. Класичні моделі переважно розглядали комунікацію як лінійну передачу повідомлення від одного суб'єкта до іншого. Сучасні моделі акцентують увагу на інтерактивності, зворотному зв'язку, мережевій структурі та багатосуб'єктності міжнародної комунікації.

Тема 4. Теоретичні підходи до комунікацій у глобалізованому середовищі

Парадигми масової та політичної комунікації. Теорії імперіалізму, інформаційного суспільства, структуралізму й постмодернізму в аналізі глобальних процесів і трансформації суверенітету.

Глобалізоване середовище – це система міжнародних взаємозв'язків, у межах якої держави, суспільства, організації, бізнес, медіа та окремі люди стають дедалі більш взаємозалежними. Глобалізація проявляється в активізації міжнародної торгівлі, руху капіталів, міграції, поширенні технологій, культурному обміні та швидкому переміщенні інформації.

Особливе значення для глобалізації має комунікація, оскільки саме вона забезпечує обмін інформацією між територіально віддаленими учасниками. Розвиток телекомунікацій, Інтернету, соціальних мереж та цифрових платформ значно скоротив час передачі інформації та змінив масштаби міжнародної взаємодії.

Якщо раніше міжнародна комунікація вимагала використання дипломатичних каналів, міжнародної преси, радіо або телебачення, то сьогодні повідомлення може бути передане глобальній аудиторії практично

миттєво. Наприклад, заява глави держави, міжнародної організації або дипломата, опублікована в соціальній мережі, може протягом декількох хвилин стати предметом обговорення міжнародних медіа.

Глобалізація також змінює структуру комунікаційного простору. Він більше не належить виключно державам та великим медіаорганізаціям. До його формування долучаються громадські організації, транснаціональні корпорації, університети, експертні мережі, журналісти, блогери та звичайні користувачі цифрових платформ.

Таким чином, глобалізоване середовище характеризується високою швидкістю, взаємозалежністю, багатосуб'єктністю та транскордонністю комунікаційних процесів.

Для аналізу цих процесів використовуються різні теоретичні підходи, які дають змогу пояснити, як функціонує масова та політична комунікація, хто контролює інформаційні ресурси, як формуються суспільні уявлення та яким чином глобалізація впливає на державу і її суверенітет.

Масова комунікація – це процес поширення інформації від одного або обмеженого кола комунікаторів до великої, територіально розосередженої та соціально неоднорідної аудиторії за допомогою спеціальних технічних засобів і каналів.

До традиційних засобів масової комунікації належать:

- ✓ преса;
- ✓ радіо;
- ✓ телебачення;
- ✓ кіно;
- ✓ інформаційні агентства.

У сучасних умовах до них додаються:

- ✓ вебсайти;
- ✓ соціальні мережі;
- ✓ відеоплатформи;
- ✓ подкасти;
- ✓ месенджери;
- ✓ цифрові медіа;
- ✓ стримінгові платформи.

Парадигма масової комунікації – це сукупність теоретичних уявлень про те, як створюється, поширюється та сприймається інформація масовою аудиторією, яку роль відіграють медіа та яким чином комунікація може впливати на суспільство.

Підходи до масової комунікації змінювалися разом із розвитком медіа. На ранніх етапах увага переважно зосереджувалася на питанні прямого впливу повідомлення на аудиторію. Пізніше дослідники почали враховувати активність аудиторії, соціальний контекст, роль медіа у формуванні порядку денного та взаємодію різних джерел інформації.

Розвиток глобальних комунікацій поставив питання про нерівномірність розподілу інформаційних ресурсів між державами та регіонами світу.

Медіаімперіалізм – це теоретичний підхід, який досліджує ситуації, коли медіасистеми, культурний контент та комунікаційні ресурси одних держав або потужних медіацентрів отримують значний вплив в інших країнах.

Цей підхід сформувався на основі досліджень нерівності глобальних інформаційних потоків. У центрі уваги перебувають питання:

- хто виробляє міжнародний інформаційний контент;
- хто контролює великі медіаорганізації;
- які країни мають більший доступ до глобальної аудиторії;
- які культурні продукти поширюються у світі;
- наскільки інформаційні потоки є взаємними та збалансованими.

Близьким є поняття інформаційного імперіалізму, яке акцентує увагу на нерівності інформаційних ресурсів та можливості одних акторів впливати на інформаційне середовище інших.

Наприклад, якщо значна частина міжнародних новин про певний регіон виробляється медіа, розташованими за межами цього регіону, виникає питання про те, хто визначає теми, джерела та рамки їх представлення.

Теорії медіаімперіалізму також пов'язані з питанням культурної залежності. Якщо аудиторія постійно споживає переважно іноземний культурний контент, це може впливати на культурні практики, мовні моделі, популярні образи та уявлення про інші суспільства.

Водночас сучасне цифрове середовище ускладнює таку модель. Соціальні мережі, цифрові платформи та доступність створення контенту дозволяють різним країнам і суспільствам самостійно формувати та поширювати власні інформаційні продукти.

Тому сучасний аналіз глобальних медіа потребує врахування не лише нерівності між державами, а й ролі транснаціональних цифрових платформ, алгоритмів, глобальних медіакомпаній та користувацького контенту.

Тема 5. Стратегії усних міжнародних комунікацій та публічної дипломатії

Особливості риторики, політичного дискурсу та публічних виступів на міжнародних майданчиках (ООН, ОБСЄ тощо). Вербальні та невербальні аспекти міжкурядового спілкування.

Усна міжнародна комунікація – це процес безпосереднього або опосередкованого обміну інформацією, думками, позиціями, аргументами та оцінками між представниками різних держав, міжнародних організацій, дипломатичних установ та інших суб'єктів міжнародних відносин.

На відміну від письмової дипломатичної комунікації, усна комунікація передбачає не тільки зміст повідомлення, а й особливості його проголошення: інтонацію, темп мовлення, паузи, наголос, жести, міміку, погляд та інші невербальні сигнали.

У міжнародних відносинах усна комунікація здійснюється під час: міжнародних переговорів;

- ✓ двосторонніх та багатосторонніх зустрічей;
- ✓ засідань міжнародних організацій;
- ✓ міжнародних конференцій;
- ✓ самітів;
- ✓ пресконференцій;
- ✓ дипломатичних прийомів;
- ✓ публічних виступів;
- ✓ інтерв'ю;
- ✓ брифінгів;
- ✓ неформальних зустрічей.

Особливістю міжнародної усної комунікації є її висока відповідальність. Публічна фраза представника держави може бути сприйнята не лише присутніми, а й міжнародними медіа та громадськістю в різних країнах.

Саме тому дипломат або політичний представник повинен враховувати одночасно декілька рівнів комунікації: зміст повідомлення, політичний контекст, особливості аудиторії, дипломатичний протокол та можливі наслідки публічного висловлювання.

Наприклад, під час міжнародного форуму представник держави може звертатися безпосередньо до учасників заходу, але фактично його виступ одночасно адресований журналістам, експертам, представникам інших урядів та міжнародній громадськості.

Таким чином, усний міжнародний виступ завжди має не тільки безпосередню, а й ширшу комунікаційну аудиторію.

Риторика – це мистецтво та теорія переконливого, логічного й ефективного використання мовлення для досягнення певної комунікаційної мети.

У міжнародних відносинах риторика є важливим інструментом дипломатії, переговорів та публічної дипломатії. Вона допомагає представнику держави не лише передати інформацію, а й сформулювати певне розуміння проблеми, аргументувати позицію та встановити контакт з аудиторією.

Класична риторика традиційно пов'язується з трьома основними способами переконання:

- ✓ *ethos* – довіра до особи, яка виступає;
- ✓ *logos* – логічність та аргументованість повідомлення;
- ✓ *pathos* – емоційний компонент виступу.

У міжнародній комунікації ці компоненти мають поєднуватися.

Ethos формується через професійну компетентність, послідовність позиції, дотримання дипломатичних норм та репутацію представника.

Logos проявляється у використанні фактів, статистики, логічних аргументів, причинно-наслідкових зв'язків та чіткої структури виступу.

Pathos пов'язаний з емоційним забарвленням виступу, використанням історій, прикладів, цінностей та образів, які допомагають аудиторії краще сприйняти проблему.

Наприклад, дипломатичний виступ щодо гуманітарної проблеми може містити статистичні дані, посилання на міжнародні документи та водночас коротку історію конкретної людини. Поєднання фактів і людського виміру може зробити повідомлення більш зрозумілим для аудиторії.

Однак міжнародна риторика потребує особливої точності. Надмірна емоційність, категоричність або некоректні формулювання можуть ускладнити дипломатичну взаємодію.

Тому ефективна міжнародна риторика поєднує переконливість, логічність, етичність та дипломатичну стриманість.

Політичний дискурс – це сукупність висловлювань, понять, аргументів, символів та способів представлення політичної реальності, які використовуються учасниками політичної комунікації.

Політичний дискурс не обмежується окремою промовою. Він формується через численні виступи, заяви, інтерв'ю, документи, медіаматеріали та інші комунікаційні продукти.

У міжнародних відносинах політичний дискурс може формуватися навколо таких понять, як:

- ✓ безпека;
- ✓ мир;
- ✓ міжнародне право;
- ✓ суверенітет;
- ✓ права людини;
- ✓ демократія;
- ✓ партнерство;
- ✓ відповідальність;
- ✓ міжнародна солідарність;
- ✓ гуманітарна допомога;
- ✓ сталий розвиток.

Вибір термінів має значення, оскільки різні слова можуть формувати різні способи сприйняття міжнародної події.

Наприклад, певна ситуація може описуватися як «криза», «конфлікт», «гуманітарна катастрофа» або «безпекова загроза». Кожне визначення акцентує увагу аудиторії на різному аспекті проблеми.

Тому під час міжнародного виступу важливо не лише правильно сформулювати речення, а й розуміти понятійний контекст, у якому це повідомлення буде сприйматися.

РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Тема 6. Інформаційні війни, пропаганда та стратегічні комунікації у світовій політиці

Технології маніпуляції свідомістю, дезінформація та фейкові новини як інструменти геополітичної боротьби. Концепція Strategic Communications (StratCom) урядових та безпекових структур.

Інформаційна війна – це комплексне протиборство, у якому інформація, комунікаційні технології та інформаційна інфраструктура використовуються для досягнення політичних, військових, економічних або стратегічних цілей.

Поняття інформаційної війни використовується для опису широкого кола явищ – від цілеспрямованого поширення пропаганди та дезінформації до впливу на інформаційні системи та використання цифрових технологій.

Важливо розрізняти інформаційну війну та кібернетичне протиборство. Кібероперації можуть бути спрямовані на комп'ютерні системи, мережі та цифрову інфраструктуру, тоді як інформаційне протиборство може бути спрямоване безпосередньо на інформаційне середовище, сприйняття, поведінку та суспільні уявлення.

У сучасному світі інформаційне протиборство може відбуватися як у мирний час, так і під час політичних криз, міжнародних конфліктів та воєн.

Основними цілями інформаційного протиборства можуть бути:

- ✓ формування певного сприйняття міжнародної події;
- ✓ вплив на громадську думку;
- ✓ дискредитація опонента;
- ✓ створення недовіри до державних інституцій;
- ✓ мобілізація власного населення;
- ✓ деморалізація іншої сторони;
- ✓ зміна міжнародного інформаційного порядку денного;
- ✓ посилення міжнародної підтримки власної позиції;
- ✓ створення інформаційної невизначеності.

Інформаційне протиборство не обмежується діяльністю держав. У ньому можуть брати участь міжнародні організації, політичні рухи, неурядові організації, медіа, транснаціональні компанії, цифрові платформи та окремі групи користувачів.

Інформаційний простір – це сукупність інформаційних ресурсів, каналів, технологій, медіа, комунікаційних мереж та аудиторій, у межах яких створюється, поширюється, зберігається та сприймається інформація.

У сучасних міжнародних відносинах інформаційний простір має глобальний характер. Повідомлення, створене в одній країні, може за

декілька хвилин поширитися через соціальні мережі, міжнародні медіа та цифрові платформи серед аудиторії в інших країнах.

Інформаційний простір має стратегічне значення тому, що через нього формується значна частина уявлень суспільства про міжнародні події.

Наприклад, громадяни можуть не мати безпосереднього досвіду міжнародного конфлікту, але їхнє уявлення про нього формується через повідомлення медіа, заяви політиків, відеоматеріали, фотографії, коментарі експертів та дописи користувачів.

Тому в сучасній світовій політиці важливе значення має не лише те, що відбувається, а й те, як ця подія представлена, пояснена та сприйнята різними аудиторіями.

Пропаганда – це систематичне поширення ідей, поглядів, оцінок або інформації з метою впливу на переконання, ставлення або поведінку певної аудиторії.

Пропаганда може використовувати як правдиві факти, так і вибіркове представлення інформації, емоційні повідомлення, символи, повторення певних тез та спрощені пояснення складних подій.

Саме по собі використання переконувальної комунікації ще не означає пропаганди. Важливим є систематичний характер впливу та його спрямованість на формування певного сприйняття або поведінки.

Основними ознаками пропагандистської комунікації можуть бути:

- ✓ систематичність;
- ✓ повторюваність основних повідомлень;
- ✓ емоційне забарвлення;
- ✓ спрощення складних проблем;
- ✓ вибіркковість інформації;
- ✓ використання символів та образів;
- ✓ протиставлення «своїх» і «чужих»;
- ✓ орієнтація на конкретну аудиторію.

Пропаганда може здійснюватися у різних формах:

Політична пропаганда – спрямована на формування політичних переконань.

Військова пропаганда – пов'язана з підтримкою військових цілей, мобілізацією населення або впливом на противника.

Міжнародна пропаганда – спрямована на іноземну аудиторію з метою формування певного сприйняття держави або міжнародної події.

Культурна пропаганда – використовує культурні символи, мистецтво, історичні образи та інші елементи культури для комунікаційного впливу.

В історії міжнародних відносин пропаганда активно використовувалася під час світових воєн, ідеологічного протистояння часів «холодної війни» та міжнародних конфліктів. У цифрову епоху її форми змінилися: поряд із традиційними медіа використовуються соціальні мережі, відеоплатформи, месенджери та інші цифрові канали.

Strategic Communications (StratCom), або стратегічні комунікації, – це скоординований підхід до використання комунікацій для досягнення стратегічних цілей організації, держави або іншого суб'єкта.

На відміну від окремої інформаційної кампанії, стратегічні комунікації передбачають довгострокове, системне та узгоджене використання різних форм комунікації.

У діяльності державних та безпекових структур стратегічні комунікації можуть поєднувати:

- ✓ публічні виступи;
- ✓ дипломатичні комунікації;
- ✓ медійну діяльність;
- ✓ публічну дипломатію;
- ✓ інформаційні кампанії;
- ✓ цифрові комунікації;
- ✓ внутрішню комунікацію;
- ✓ кризову комунікацію;
- ✓ роботу з міжнародними партнерами.

Основною особливістю StratCom є узгодженість. Різні державні органи повинні по можливості передавати несуперечливі повідомлення та діяти відповідно до спільних стратегічних цілей.

У міжнародній практиці стратегічні комунікації застосовуються для:

- ✓ пояснення державної політики;
- ✓ підтримки міжнародного співробітництва;
- ✓ кризового реагування;
- ✓ зміцнення довіри;
- ✓ комунікації з громадянами;
- ✓ інформування міжнародних партнерів;
- ✓ протидії дезінформації;
- ✓ підтримки інформаційної стійкості.

Важливо розуміти, що StratCom не є синонімом пропаганди. Стратегічна комунікація може включати переконання та формування підтримки, але її професійна модель передбачає координацію, визначення цілей, аналіз аудиторій, оцінювання результатів та відповідальне ставлення до достовірності інформації.

Тема 7. Соціокультурний вимір та крос-культурна комунікація в міжнародних відносинах

Вплив цивілізаційних відмінностей, національних ідентичностей і цінностей на міжнародний діалог. Діалог культур як основа запобігання глобальним конфліктам.

Міжнародні відносини являють собою не лише взаємодію держав, міжнародних організацій та інших політичних акторів. За будь-якими міжнародними контактами стоять конкретні люди, які мають певний культурний досвід, систему цінностей, традиції, уявлення про належну поведінку та способи сприйняття навколишнього світу.

Соціокультурний вимір міжнародних відносин – це сукупність культурних, соціальних, ціннісних, історичних, мовних та ідентифікаційних чинників, які впливають на поведінку міжнародних акторів, характер їхньої взаємодії та сприйняття один одного.

Соціокультурний вимір дозволяє зрозуміти, чому одна й та сама дипломатична заява, жест або модель поведінки можуть сприйматися представниками різних суспільств по-різному.

Наприклад, пряме висловлення незгоди в одній культурі може розглядатися як прояв відкритості та професійності, тоді як в іншій — як надмірна різкість або неповага до співрозмовника.

Тому знання політичної та економічної ситуації є важливим, але для ефективної міжнародної комунікації цього недостатньо. Необхідно також розуміти культурне середовище, у якому відбувається комунікація.

Соціокультурний вимір міжнародних відносин охоплює:

- ✓ систему цінностей суспільства;
- ✓ релігійні та світоглядні традиції;
- ✓ історичну пам'ять;
- ✓ мову та особливості мовної поведінки;
- ✓ національну ідентичність;
- ✓ норми етикету;
- ✓ моделі соціальної взаємодії;
- ✓ ставлення до влади, авторитету та ієрархії;
- ✓ уявлення про час і простір;
- ✓ особливості вербальної та невербальної поведінки;
- ✓ колективні уявлення та стереотипи.

Таким чином, культура не є другорядним елементом міжнародних відносин. Вона формує контекст, у якому відбувається міжнародний діалог.

Крос-культурна комунікація – це процес взаємодії та обміну інформацією між представниками різних культур, у якому культурні відмінності можуть впливати на сприйняття повідомлень, поведінку учасників та результати комунікації.

У міжнародних відносинах крос-культурна комунікація відбувається між:

- ✓ дипломатами;
- ✓ представниками державних органів;
- ✓ політичними діячами;
- ✓ представниками міжнародних організацій;
- ✓ військовими та безпековими структурами;

- ✓ науковцями;
- ✓ журналістами;
- ✓ представниками бізнесу;
- ✓ громадськими організаціями;
- ✓ представниками різних суспільств.

Особливістю крос-культурної комунікації є те, що учасники можуть використовувати однакову мову, але вкладати в слова різний зміст.

Наприклад, поняття «компроміс», «партнерство», «відповідальність», «справедливість» або «довіра» можуть мати різні культурні інтерпретації.

Крос-культурна комунікація передбачає не просто знання іноземної мови. Людина може добре володіти мовою, але водночас мати недостатнє розуміння культурних норм співрозмовника.

Тому мовна компетентність і крос-культурна компетентність є взаємопов'язаними, але не тотожними поняттями.

Крос-культурна компетентність передбачає здатність:

- ✓ розуміти культурні відмінності;
- ✓ адаптувати власну поведінку до ситуації;
- ✓ правильно інтерпретувати слова та дії співрозмовника;
- ✓ уникати необґрунтованих стереотипів;
- ✓ поважати культурну різноманітність;
- ✓ ефективно взаємодіяти з представниками інших культур;
- ✓ конструктивно реагувати на непорозуміння.

Культура – це система цінностей, норм, традицій, символів, моделей поведінки та способів сприйняття світу, які формуються й передаються в межах певного суспільства.

Культура впливає на міжнародну комунікацію передусім через те, що визначає уявлення людини про те, як правильно поводитися в конкретній ситуації.

Культурні норми можуть визначати:

- ✓ як потрібно вітатися;
- ✓ як звертатися до старших або представників влади;
- ✓ наскільки допустимим є пряме висловлення критики;
- ✓ як виражати незгоду;
- ✓ наскільки важливим є особисте знайомство;
- ✓ як формуються професійні відносини;
- ✓ яку роль відіграє ієрархія;
- ✓ як використовуються гумор та емоції;
- ✓ як сприймається пунктуальність;
- ✓ яку фізичну дистанцію слід зберігати під час розмови.

Особливе значення культура має у дипломатії.

Дипломатична комунікація часто передбачає високий рівень формальності, дотримання протоколу та використання усталених мовних формул. Порушення культурних або протокольних норм може бути

сприйняте не просто як особиста помилка, а як сигнал щодо ставлення до держави або її представників.

Водночас не слід розглядати культуру як набір жорстких правил, однакових для всіх представників певної країни. Усередині кожного суспільства існують покоління, регіональні, професійні, соціальні та індивідуальні відмінності.

Тому культура допомагає пояснювати поведінку, але не повинна перетворюватися на основу для стереотипного оцінювання людини.

Тема 8. Стратегії письмових міжнародних комунікацій та дипломатичний протокол

Дипломатичне листування, правила підготовки міжнародних договорів, нот, меморандумів, заяв та резолюцій. Стандарти офіційно-ділового стилю у міжурядових відносинах.

Письмові міжнародні комунікації – це процес офіційного обміну інформацією, позиціями, пропозиціями, запитами, заявами та іншими повідомленнями між державами, міжнародними організаціями, дипломатичними представництвами та іншими суб'єктами міжнародних відносин у письмовій формі.

До письмових міжнародних комунікацій належать:

- ✓ дипломатичне листування;
- ✓ ноти;
- ✓ меморандуми;
- ✓ пам'ятні записки;
- ✓ міжнародні договори;
- ✓ угоди;
- ✓ декларації;
- ✓ заяви;
- ✓ комюніке;
- ✓ протоколи;
- ✓ резолюції;
- ✓ офіційні листи;
- ✓ документи міжнародних організацій.

Письмовий документ у міжнародних відносинах виконує одночасно декілька функцій. Він може передавати інформацію, фіксувати позицію держави, формулювати пропозицію, підтверджувати досягнуту домовленість або створювати офіційний документальний слід міжнародної взаємодії.

Особливістю дипломатичного документа є те, що його зміст може мати не лише інформаційне, а й політичне, правове та протокольне значення.

Наприклад, одна й та сама інформація може бути представлена у формі звичайного робочого листа, дипломатичної ноти або офіційної заяви. Від

форми документа залежатимуть його статус, адресат, порядок передачі та можливе політичне значення.

Тому дипломатична письмова комунікація потребує особливої точності.

Дипломатичне листування – це офіційний письмовий обмін інформацією між державами, дипломатичними представництвами, міжнародними організаціями та іншими уповноваженими суб'єктами міжнародних відносин.

Дипломатичне листування відрізняється від звичайного ділового листування тим, що має чітко визначений міжнародний, протокольний та політичний контекст.

Основними характеристиками дипломатичного листування є:

- ✓ офіційність;
- ✓ точність;
- ✓ лаконічність;
- ✓ логічність;
- ✓ нейтральність;
- ✓ коректність формулювань;
- ✓ відповідність протокольним нормам;
- ✓ юридична та політична визначеність;
- ✓ врахування статусу адресата.

Дипломатичний документ повинен бути сформульований таким чином, щоб максимально зменшити можливість неоднозначного трактування.

Особливо важливим є вибір слів.

У дипломатичній комунікації часто використовуються нейтральні формулювання:

- ✓ «маємо честь повідомити»;
- ✓ «висловлюємо своє занепокоєння»;
- ✓ «звертаємо увагу»;
- ✓ «просимо розглянути»;
- ✓ «підтверджуємо отримання»;
- ✓ «висловлюємо готовність»;
- ✓ «пропонуємо провести консультації»;
- ✓ «підтверджуємо свою прихильність».

Такі формулювання дозволяють передати позицію достатньо чітко, але водночас зберігати необхідний рівень дипломатичної коректності.

Важливим принципом є відповідність форми документа його змісту та меті. Якщо необхідно офіційно зафіксувати позицію держави, простого неформального листа може бути недостатньо. Якщо питання має робочий характер, надмірно жорстка форма документа може, навпаки, створити непотрібну напруженість.

Дипломатичний протокол – це сукупність загальноприйнятих правил, процедур і традицій, які регулюють офіційні міжнародні контакти, поведінку представників держав та порядок проведення дипломатичних заходів.

Протокол регулює не лише проведення офіційних зустрічей. Він також визначає правила оформлення та передачі дипломатичних документів.

До сфери дипломатичного протоколу належать:

- ✓ порядок офіційних візитів;
- ✓ зустрічі іноземних делегацій;
- ✓ порядок розміщення учасників міжнародних заходів;
- ✓ дипломатична кореспонденція;
- ✓ правила звертання;
- ✓ використання державних символів;
- ✓ порядок підписання міжнародних документів;
- ✓ церемоніальні процедури;
- ✓ акредитація дипломатичних представників;
- ✓ питання дипломатичного старшинства.

Дипломатичний протокол виконує важливу комунікативну функцію.

Наприклад, порядок розміщення делегацій, форма звертання до посадової особи або спосіб передачі документа можуть демонструвати ставлення до статусу партнера.

Водночас протокол не слід розглядати лише як сукупність формальностей. Він створює передбачувані правила взаємодії, завдяки яким представники різних держав можуть ефективно комунікувати навіть у ситуаціях політичних розбіжностей.

Дипломатична практика використовує велику кількість документів, кожен з яких має власне призначення.

До найбільш поширених належать:

Дипломатична нота – офіційне письмове повідомлення, за допомогою якого одна держава або дипломатичне представництво звертається до іншої сторони з певного питання.

Меморандум – документ, у якому систематизовано викладаються факти, аргументи, позиції або пропозиції щодо певного питання.

Пам'ятна записка – документ, який використовується для фіксації змісту усної розмови, позиції або переданої інформації.

Міжнародний договір – міжнародна угода, укладена між суб'єктами міжнародного права та регульована міжнародним правом.

Декларація – офіційний документ, який проголошує певні принципи, позиції або наміри.

Заява – офіційне повідомлення щодо певного питання, події або позиції.

Комюніке – офіційне повідомлення про результати зустрічі, переговорів або міжнародного заходу.

Резолюція – офіційний документ, яким міжнародна організація або її орган формулює певні рішення, рекомендації чи позиції відповідно до своїх повноважень.

Вибір конкретного документа залежить від мети комунікації, статусу сторін, змісту питання та необхідного рівня офіційності.

Тема 9. Стратегічне планування комунікацій у кризових ситуаціях та міжнародних конфліктах

*Управління інформаційними потоками під час міжнародних криз.
Дипломатія та кризові комунікації міжнародних акторів.*

Міжнародні відносини розвиваються не лише в умовах стабільності та співробітництва. Між державами та іншими міжнародними акторами можуть виникати політичні, дипломатичні, військові, економічні, гуманітарні та інформаційні кризи.

Міжнародна криза – це ситуація різкого загострення відносин між міжнародними акторами, яка супроводжується підвищенням рівня невизначеності, ризику та необхідністю прийняття швидких рішень.

Кризова ситуація може виникнути внаслідок:

- ✓ збройного конфлікту;
- ✓ загострення міждержавних відносин;
- ✓ терористичної атаки;
- ✓ масштабної гуманітарної катастрофи;
- ✓ міжнародного інциденту;
- ✓ природної або техногенної катастрофи з транскордонними наслідками;
- ✓ масової міграційної кризи;
- ✓ кібератаки;
- ✓ різкого погіршення економічної ситуації;
- ✓ поширення небезпечної або недостовірної інформації.

У таких умовах особливого значення набуває інформація. Саме тому важливою складовою реагування на кризу є кризова комунікація.

Кризові комунікації – це цілеспрямований процес підготовки, передачі, координації та поширення інформації до, під час і після кризової ситуації з метою забезпечення поінформованості, координації дій, зменшення невизначеності та підтримання довіри.

Кризова комунікація має не лише інформаційну, а й управлінську функцію. Від того, наскільки швидко та зрозуміло міжнародний актор комунікує під час кризи, може залежати сприйняття його дій партнерами, громадськістю та іншими учасниками міжнародних відносин.

Кризова комунікація суттєво відрізняється від комунікації в умовах стабільності.

Першою її характеристикою є висока швидкість поширення інформації.

У сучасному цифровому середовищі повідомлення про міжнародну подію може поширитися світом за декілька хвилин. При цьому офіційна інформація може з'явитися пізніше, ніж неперевірені повідомлення очевидців, журналістів або користувачів соціальних мереж.

Другою характеристикою є висока невизначеність.

На початковому етапі кризи не всі факти можуть бути відомими. Тому міжнародний актор повинен комунікувати навіть тоді, коли повної інформації ще немає.

У такій ситуації важливо розділяти:

- ✓ що вже підтверджено;
- ✓ що перевіряється;
- ✓ що поки невідомо;

- ✓ які дії здійснюються;
- ✓ коли буде надано наступне оновлення.

Третьою характеристикою є висока емоційність інформаційного середовища.

Кризові події можуть викликати страх, обурення, тривогу, недовіру або паніку. Емоційне сприйняття впливає на те, як люди інтерпретують навіть достовірну інформацію.

Четвертою характеристикою є інформаційне перевантаження.

Під час масштабної кризи одночасно поширюються десятки або сотні повідомлень. Людині складно визначити, яка інформація є достовірною.

П'ятою характеристикою є міжнародний масштаб аудиторії.

Одне повідомлення може бути одночасно адресоване:

- ✓ власному населенню;
- ✓ іноземним урядам;
- ✓ міжнародним організаціям;
- ✓ дипломатичним партнерам;
- ✓ журналістам;
- ✓ міжнародній громадськості;
- ✓ гуманітарним організаціям;
- ✓ експертному середовищу.

Тому кризова комунікація повинна бути одночасно швидкою, точною, зрозумілою та адаптованою до різних аудиторій.

Стратегічне планування кризових комунікацій – це системний процес визначення цілей, аудиторій, повідомлень, каналів, відповідальних осіб та процедур комунікації на різних етапах кризової ситуації.

Кризову комунікацію не слід починати планувати лише після виникнення кризи.

Ефективне планування передбачає підготовку заздалегідь.

Основними елементами стратегічного планування є:

1. Аналіз потенційних криз. Необхідно визначити, які кризові ситуації можуть виникнути та які інформаційні наслідки вони можуть мати.

2. Визначення комунікаційних цілей.

Наприклад:

- ✓ оперативно інформувати населення;
- ✓ забезпечувати міжнародних партнерів перевіреними даними;
- ✓ координувати дії різних установ;
- ✓ зменшувати невизначеність;
- ✓ запобігати поширенню неправдивої інформації;
- ✓ підтримувати довіру до офіційних джерел.

3. Визначення цільових аудиторій. Для кожної аудиторії може бути необхідний окремий формат повідомлення.

4. Формування ключових повідомлень. Повідомлення повинні бути короткими, зрозумілими та узгодженими між різними державними або міжнародними структурами.

5. Вибір каналів комунікації. Можуть використовуватися:

- ✓ офіційні вебсайти;
- ✓ пресконференції;
- ✓ брифінги;
- ✓ дипломатичні канали;
- ✓ соціальні мережі;
- ✓ електронна пошта;

- ✓ міжнародні інформаційні платформи;
- ✓ засоби масової інформації.

6. Розподіл відповідальності. Необхідно заздалегідь визначити, хто має право робити офіційні заяви та хто координує інформацію.

7. Підготовка сценаріїв. Для типових криз можуть бути підготовлені алгоритми реагування, шаблони повідомлень і списки контактів.

8. Моніторинг та оцінювання. Необхідно відстежувати інформаційне середовище та оцінювати, наскільки комунікація досягає поставлених цілей.

Отже, стратегічна кризова комунікація – це не просто реакція на подію, а заздалегідь організована система дій.

Тема 10. Міжнародні переговори як ключовий інструмент врегулювання міжнародних спорів

Переговорний процес у дипломатичній практиці, стратегії і тактики ведення переговорів (позиційні, інтерес-орієнтовані). Психологічні аспекти, крос-культурні бар'єри та техніка досягнення консенсусу.

Тактика переговорів – це конкретні прийоми та способи поведінки, які використовуються для реалізації обраної стратегії.

До поширених переговорних тактик належать:

Тактика першої пропозиції. Сторона першою формулює конкретну пропозицію, визначаючи початкову точку обговорення.

Тактика поступового зближення. Сторони поступово коригують свої пропозиції, наближаючись до прийняттого рішення.

Тактика взаємності. Поступка однієї сторони пов'язується з відповідною поступкою іншої.

Тактика пакетної пропозиції. Кілька питань об'єднуються в один пакет, що дозволяє здійснювати обмін поступками між різними сферами.

Тактика альтернатив. Стороні пропонується декілька можливих варіантів, що дозволяє перейти від суперечки щодо одного рішення до вибору між кількома рішеннями.

Тактика уточнювальних запитань. Використовується для з'ясування справжніх інтересів та обмежень іншої сторони.

Тактика паузи. Тимчасове припинення обговорення може бути необхідним для внутрішніх консультацій або зниження емоційної напруги.

Тактика «малих кроків». Складна проблема розділяється на декілька менших питань, за якими легше досягти окремих домовленостей.

Тактики повинні використовуватися професійно та етично. Маніпулятивна поведінка може дати короткостроковий результат, але водночас зменшити довіру та ускладнити подальшу співпрацю.

Міжнародні переговори мають не тільки політичний і правовий, а й виражений психологічний вимір.

Учасники переговорів сприймають інформацію не нейтрально. На їхню поведінку можуть впливати попередній досвід, емоції, очікування, стереотипи, рівень довіри та оцінка поведінки іншої сторони.

До основних психологічних чинників належать:

- ✓ довіра;
- ✓ емоційний стан;
- ✓ сприйняття справедливості;
- ✓ мотивація;
- ✓ очікування;
- ✓ страх втрати;
- ✓ прагнення зберегти репутацію;
- ✓ відчуття контролю;
- ✓ готовність до компромісу.

Важливу роль відіграє активне слухання. Воно передбачає не просто мовчання під час виступу іншої сторони, а уважне сприйняття змісту, уточнення, перефразування та перевірку правильності розуміння.

Важливим є також розмежування людини та проблеми. Під час переговорів критика особи може переводити обговорення з предметної площини в особистісний конфлікт.

Професійна переговорна поведінка передбачає оцінювання аргументів і пропозицій, а не приниження чи дискредитацію співрозмовника.

Міжнародні переговори часто відбуваються між представниками різних культур. Тому навіть однакові слова, жести або форми поведінки можуть сприйматися по-різному.

Крос-культурний бар'єр – це труднощі взаєморозуміння, які виникають у процесі спілкування представників різних культур через відмінності у цінностях, нормах поведінки, мовних моделях, традиціях та комунікативних стилях.

До основних бар'єрів належать:

Мовний бар'єр. Навіть за хорошого володіння спільною мовою можуть виникати проблеми через професійну термінологію, ідіоми, різні значення слів або особливості перекладу.

Семантичний бар'єр. Одна й та сама фраза може мати різне культурне значення.

Бар'єр комунікативного стилю. У різних культурах може відрізнятися ставлення до прямого та непрямого висловлювання, відкритої критики, мовчання, пауз, гумору та способу висловлення незгоди.

Бар'єр часу. Учасники можуть по-різному сприймати пунктуальність, тривалість зустрічей та швидкість прийняття рішень.

Ієрархічний бар'єр. У деяких культурах велике значення має статус учасника та його формальна позиція. В інших більший акцент робиться на горизонтальній взаємодії.

Невербальний бар'єр. Відмінності можуть стосуватися зорового контакту, жестів, фізичної дистанції, дотику, міміки та інших невербальних сигналів.

Тому дипломат або міжнародний переговорник повинен володіти не тільки іноземною мовою, а й крос-культурною компетентністю.

Крос-культурна компетентність передбачає здатність:

- ✓ розуміти культурний контекст;
- ✓ помічати відмінності без їх негативної оцінки;
- ✓ адаптувати стиль комунікації;
- ✓ перевіряти власні інтерпретації;
- ✓ уникати стереотипізації;
- ✓ проявляти повагу до іншої сторони.

Водночас не можна автоматично приписувати всім представникам певної країни однакові моделі поведінки. Культура створює певний контекст, але конкретна людина може мати індивідуальний стиль спілкування.

У дипломатичній комунікації важливими є також точність формулювань, контроль емоцій, паузи, активне слухання та здатність відокремлювати факти від оцінок.

Консенсус – це результат процесу узгодження позицій, за якого учасники знаходять рішення, прийнятне для всіх сторін, навіть якщо воно не повністю відповідає початковим вимогам кожного учасника.

Консенсус не обов'язково означає повну згоду щодо всіх питань. У міжнародних відносинах сторони можуть зберігати різні погляди, але погоджуватися з конкретним механізмом спільних дій.

Для досягнення консенсусу важливо:

1. чітко визначити проблему;
2. розмежувати позиції та інтереси;
3. визначити спільні інтереси;
4. сформулювати декілька можливих варіантів;
5. оцінити наслідки кожного варіанта;
6. визначити прийнятні межі поступок;
7. погодити механізми реалізації;
8. зафіксувати домовленість.

Особливо ефективним може бути пакетний підхід, коли сторони розглядають декілька питань одночасно.

Наприклад, одна сторона може бути готова поступитися в економічному питанні, якщо інша сторона погоджується на відповідну домовленість у сфері безпеки або гуманітарної співпраці.

Важливо відрізнити компроміс від консенсусу.

Компроміс часто передбачає взаємні поступки: кожна сторона відмовляється від частини своїх початкових вимог.

Консенсус ширше поняття. Він передбачає не тільки поступки, а й пошук такого рішення, яке сторони можуть прийняти та реалізувати.

Досягненню консенсусу сприяють:

- взаємна повага;
- достатня інформація;

- довіра;
- прозорість домовленостей;
- реалістичність вимог;
- готовність до діалогу;
- наявність альтернативних варіантів;
- чіткий механізм виконання.

У складних міжнародних спорах прямого діалогу між сторонами може бути недостатньо. У такому випадку важливу роль може відігравати посередництво.

Посередництво – це форма врегулювання спору, за якої третя сторона сприяє встановленню або підтриманню діалогу між конфліктуючими сторонами та допомагає їм шукати взаємоприйнятне рішення.

Посередник не обов'язково має право нав'язувати сторонам рішення. Його роль може полягати у:

- ✓ організації переговорного процесу;
- ✓ забезпеченні комунікації;
- ✓ передачі пропозицій між сторонами;
- ✓ допомозі у формулюванні варіантів;
- ✓ зниженні рівня напруженості;
- ✓ пошуку сфер можливого компромісу.

Посередництво може бути особливо важливим, коли прямі переговори ускладнені відсутністю довіри.

У міжнародній практиці посередниками можуть виступати окремі держави, міжнародні організації, дипломатичні представники або інші авторитетні міжнародні актори.

Посередник повинен розуміти інтереси обох сторін, зберігати комунікаційні канали та допомагати сторонам переходити від взаємних звинувачень до предметного обговорення.

Навіть добре підготовлені переговори можуть бути ускладнені помилками учасників.

До найбільш поширених належать:

Недостатня підготовка. Переговорник не володіє необхідною інформацією про позицію іншої сторони.

Надмірна концентрація на власній позиції. Учасник говорить про свої вимоги, але недостатньо слухає співрозмовника.

Ігнорування інтересів іншої сторони. Відсутність розуміння мотивів партнера зменшує можливість пошуку взаємоприйнятного рішення.

Передчасні поступки. Сторона робить поступки, не отримуючи відповідних переваг або гарантій.

Нереалістичні вимоги. Надмірні вимоги можуть заблокувати переговори ще на початковому етапі.

Емоційна реакція. Особисте сприйняття критики або провокацій може перевести переговори у конфліктну площину.

Нечіткі формулювання. Двозначність домовленостей створює ризики різного тлумачення.

Ігнорування культурного контексту. Неврахування норм поведінки іншої сторони може спричинити непорозуміння.

Відсутність контролю за виконанням. Навіть досягнута домовленість може залишитися формальною, якщо не визначено відповідальних осіб, строки та механізми контролю.

Тому професійний переговорник повинен оцінювати не тільки сам момент досягнення домовленості, а й можливість її практичної реалізації.

Сучасні міжнародні переговори зазнають впливу цифровізації, глобалізації та ускладнення структури міжнародних відносин.

Однією з важливих тенденцій є поширення дистанційних та гібридних переговорів. Відеоконференції дозволяють проводити консультації без фізичної присутності учасників в одному місці.

Це підвищує оперативність дипломатичного спілкування, але водночас створює нові ризики: технічні проблеми, кібербезпека, конфіденційність, складність зчитування невербальних сигналів.

Другою тенденцією є зростання ролі багатосторонніх переговорів. Сучасні проблеми часто стосуються не двох держав, а великої кількості міжнародних акторів. Це ускладнює процес, оскільки необхідно узгоджувати більшу кількість інтересів.

Третьою тенденцією є зростання ролі недержавних акторів. Експертні організації, бізнес, громадянське суспільство, міжнародні мережі та професійні спільноти можуть впливати на переговорний порядок денний і на формування експертних позицій.

Четвертою тенденцією є зростання значення інформаційного та комунікаційного супроводу переговорів. Переговори можуть одночасно відбуватися у переговорній кімнаті, медійному просторі та соціальних мережах.

Тому дипломат повинен враховувати не тільки безпосереднього партнера по переговорах, а й ширшу аудиторію.

Окремого значення набуває використання цифрових та аналітичних інструментів, зокрема систем для аналізу інформації, перекладу, підготовки документів та моделювання переговорних сценаріїв. Водночас технології не замінюють політичного рішення, дипломатичного досвіду та відповідальності людини за остаточні домовленості.

4. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Теоретико-методологічні засади комунікації у міжнародних відносинах

План

1. Комунікація як базовий інструмент світової політики та дипломатії.
2. Поняття, структура та основні функції міжнародної комунікації.
3. Еволюція дипломатичної комунікації: від традиційних форм до цифрової дипломатії.
4. Основні комунікативні парадигми в теорії міжнародних відносин.
5. Роль інформації у формуванні зовнішньополітичних рішень держав.
6. Комунікація як засіб формування міжнародного іміджу держави.
7. Особливості міждержавної, міжурядової та міжкультурної комунікації.
8. Публічна дипломатія як сучасна форма міжнародної комунікації.
9. Комунікативна компетентність сучасного дипломата.
10. Комунікаційні бар'єри у міжнародних відносинах та способи їх подолання.

Завдання:

Підготовка до опитування та аналізу питань згідно плану.

Література: основна [1; 5; 6; 7; 19; 24]; допоміжна [4; 13; 14].

Тема 2. Сучасні методи, форми та інструменти міжнародних комунікацій

План

1. Трансформація каналів міжнародної комунікації в умовах цифровізації.
2. Мережева дипломатія: поняття, особливості та основні принципи.
3. Соціальні мережі як інструмент зовнішньої політики держав.
4. Цифрова дипломатія: можливості, переваги та ризики.
5. Комунікаційні технології в діяльності Організації Об'єднаних Націй.
6. Особливості міжнародних комунікацій у діяльності Європейського Союзу.
7. Роль відеоконференцій та онлайн-платформ у сучасній дипломатії.
8. Комунікаційні інструменти міжнародних неурядових організацій.
9. Транснаціональні корпорації як учасники глобального комунікаційного простору.
10. Месенджери, подкасти та цифрові платформи в міжнародних комунікаціях.

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.
Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Література: основна [7; 12; 19; 23; 24]; допоміжна [4; 9; 13; 14; 17].

Тема 3. Моделі міжнародної комунікації та інформаційного впливу

План

1. Класичні моделі комунікації та їх застосування у міжнародних відносинах.
2. Сучасні моделі взаємодії держав і недержавних акторів у глобальному просторі.
3. Комунікаційна модель Гарольда Лассуелла та її значення для аналізу політичної комунікації.
4. Діалогова модель міжнародної комунікації.
5. Інформаційна влада як інструмент впливу у світовій політиці.
6. Асиметричні комунікації у міжнародних відносинах.
7. Медіатизація міжнародної політики: сутність і наслідки.
8. Формування міжнародного порядку денного через засоби масової інформації.
9. Роль фреймінгу у висвітленні міжнародних конфліктів.
10. Інформаційний вплив держав, міжнародних організацій і недержавних акторів.

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.
Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Література: основна [1; 7; 19; 23; 24]; допоміжна [13; 14; 15; 17; 19; 20].

Тема 4. Теоретичні підходи до комунікацій у глобалізованому середовищі

План

1. Масова комунікація як чинник трансформації міжнародних відносин.
2. Політична комунікація у глобалізованому світі.
3. Теорія інформаційного суспільства та її значення для світової політики.
4. Теорія комунікативної дії Юргена Габермаса у міжнародному контексті.
5. Теорія медіаімперіалізму та проблема інформаційної нерівності.
6. Структуралізм у дослідженні міжнародної політичної комунікації.
7. Постмодерністський підхід до аналізу міжнародних комунікацій.

8. Глобальні медіа та трансформація політичного суверенітету держав.
9. Інформаційна глобалізація та зміна ролі національних держав.
10. Комунікаційні аспекти формування глобальної громадської думки.

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.
Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Література: основна [1; 5; 14; 15]; допоміжна [4; 11; 13; 14; 22; 23].

Тема 5. Стратегії усних міжнародних комунікацій та публічної дипломатії

План

1. Риторика як інструмент дипломатичного та політичного впливу.
2. Особливості публічних виступів дипломатів на міжнародних форумах.
3. Політичний дискурс у діяльності Організації Об'єднаних Націй.
4. Усна комунікація представників держав на засіданнях ОБСЄ.
5. Структура та етапи підготовки міжнародного публічного виступу.
6. Вербальні стратегії переконання у дипломатичному спілкуванні.
7. Невербальна комунікація у діяльності дипломатів.
8. Міжкультурні особливості дипломатичної риторики.
9. Публічна дипломатія та використання емоцій у міжнародних виступах.
10. Аналіз відомого дипломатичного виступу: комуникативні стратегії та засоби впливу.

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.

Підготуватись до проведення мозкового штурму.

Практичне завдання — мозковий штурм «Секрети ефективного дипломатичного виступу»:

- визначення основних вербальних,
- невербальних,
- риторичних та крос-культурних чинників переконливого публічного виступу дипломата.

Література: основна [5; 6; 7; 12; 19]; допоміжна [9; 10; 12; 13; 14; 17; 20].

Тема 6. Інформаційні війни, пропаганда та стратегічні комунікації у світовій політиці

План

1. Інформаційна війна: поняття, ознаки та основні форми.

2. Пропаганда як інструмент зовнішньої та внутрішньої політики держав.
3. Дезінформація та фейкові новини у сучасному міжнародному середовищі.
4. Маніпуляція громадською думкою як інструмент геополітичної боротьби.
5. Стратегічні комунікації (Strategic Communications) у діяльності держав.
6. Концепція StratCom у діяльності НАТО.
7. Інформаційно-психологічні операції у міжнародних конфліктах.
8. Медіаграмотність як інструмент протидії дезінформації.
9. Міжнародний досвід боротьби з пропагандою та інформаційними атаками.

Завдання:

Підготовка до опитування та аналізу питань згідно плану.

Практичне завдання – «Інформаційне повідомлення під мікроскопом». Провести критичний аналіз інформаційного повідомлення про міжнародну подію за критеріями джерела, цільової аудиторії, основного повідомлення, фактів та оцінок, емоційного впливу, маніпулятивних прийомів і ознак дезінформації. Сформулювати нейтральну версію повідомлення та запропонувати способи його перевірки.

Література: основна [1; 5; 8; 23; 24]; допоміжна [13; 14; 17; 19; 20].

Тема 7. Соціокультурний вимір та крос-культурна комунікація в міжнародних відносинах

План

1. Крос-культурна комунікація: поняття, структура та значення.
2. Вплив національних культур на міжнародний діалог.
3. Цивілізаційні відмінності та їх роль у міжнародній комунікації.
4. Національна ідентичність як чинник формування зовнішньополітичного дискурсу.
5. Культурні цінності та їх вплив на дипломатичні відносини.
6. Теорія культурних вимірів Г. Гофстеде у міжнародних комунікаціях.
7. Стереотипи, етноцентризм і культурні упередження у міжнародному діалозі.
8. Діалог культур як інструмент запобігання міжнародним конфліктам.
9. Міжкультурна компетентність дипломата в умовах глобалізації.

Завдання:

Підготовка виступів з доповідями та презентаціями за вказаним планом.

Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Література: основна [1; 7; 14; 15]; допоміжна [4; 11; 13; 16; 19; 22; 23].

Тема 8. Стратегії письмових міжнародних комунікацій та дипломатичний протокол

План

1. Дипломатичне листування: поняття, види та основні вимоги.
2. Нота як форма офіційної міжнародної комунікації.
3. Вербальна нота: структура, зміст і правила оформлення.
4. Особиста нота та її роль у дипломатичній практиці.
5. Меморандум як інструмент міжнародних переговорів.
6. Підготовка міжнародних договорів: основні етапи та вимоги.
7. Дипломатичні заяви та комюніке: особливості підготовки.
8. Резолюції міжнародних організацій як форма письмової комунікації.
9. Офіційно-діловий стиль у міжурядових відносинах.
10. Дипломатичний протокол і етикет у письмових міжнародних комунікаціях.

Завдання:

Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Практичне завдання – підготуйте відповідний дипломатичний документ:

- вербальну ноту – офіційне звернення посольства до Міністерства закордонних справ держави перебування;
- особисту ноту – звернення глави дипломатичного представництва до представника іншої держави;
- меморандум – виклад позиції держави щодо конкретного міжнародного питання;
- дипломатичну заяву – офіційне повідомлення держави щодо міжнародної події;
- комюніке – підсумковий документ за результатами міжнародної зустрічі або переговорів.

У роботі необхідно:

1. визначити мету документа та його адресата;
2. обрати відповідний вид дипломатичного документа;
3. сформулювати основний зміст і позицію сторони;
4. дотриматися вимог офіційно-ділового стилю;
5. використати відповідні дипломатичні формули;
6. правильно структурувати та оформити документ;
7. коротко пояснити, чому саме цей вид документа є найбільш доречним для запропонованої ситуації.

Література: основна [5; 6; 12; 21; 28; 29]; допоміжна [3; 9; 10; 13; 14; 17].

Тема 9. Стратегічне планування комунікацій у кризових ситуаціях та міжнародних конфліктах

План

1. Кризові комунікації у міжнародних відносинах: поняття та завдання.
2. Інформаційні потоки під час міжнародних криз.
3. Роль дипломатії у комунікаційному забезпеченні врегулювання конфліктів.
4. Стратегічне планування комунікацій у кризових ситуаціях.
5. Комунікаційні стратегії держав під час міжнародних конфліктів.
6. Роль міжнародних організацій у кризовій комунікації.
7. Оперативність, достовірність і прозорість інформації під час криз.
8. Комунікаційні помилки державних діячів у період міжнародних криз.
9. Соціальні мережі як інструмент кризових комунікацій.
10. Аналіз комунікаційної стратегії міжнародного актора під час конкретної кризи.

Завдання:

Підготуватись до дискусії та обговорення питань.

Практичне завдання: «Кризова комунікаційна стратегія».

Ситуація:

Ви входите до комунікаційної групи держави / міжнародної організації, яка опинилася в умовній міжнародній кризовій ситуації. У медіа та соціальних мережах швидко поширюється суперечлива інформація, з'являються непідтверджені повідомлення, а суспільство та міжнародні партнери потребують офіційних пояснень.

Завдання: розробити короткий план кризових комунікацій за кейсами:

Кейс 1. Міжнародний інцидент на кордоні двох держав.

Кейс 2. Раптове припинення дипломатичних відносин.

Кейс 3. Міжнародна гуманітарна криза.

Кейс 4. Кібератака на державну інфраструктуру, щодо якої поширюється суперечлива інформація.

Кейс 5. Природна катастрофа, що має транскордонні наслідки.

Кейс 6. Поширення в соціальних мережах фальшивого повідомлення про рішення уряду.

Кейс 7. Загострення міжнародного конфлікту та необхідність термінових дипломатичних консультацій.

У плані необхідно визначити:

1. Суть кризової ситуації – що сталося і чому ситуація потребує комунікації.
2. Основні цільові аудиторії – кого необхідно поінформувати в першу чергу.
3. Ключове повідомлення – що саме необхідно донести до кожної аудиторії.

4. Канали комунікації – офіційний сайт, пресконференція, соціальні мережі, дипломатичні канали, ЗМІ тощо.
 5. Офіційного спікера – хто має представляти позицію держави/організації.
 6. Інформаційні ризики – які чутки, дезінформація або маніпуляції можуть виникнути.
 7. Алгоритм реагування – що робити в перші години після виникнення кризи.
 8. Механізм оновлення інформації – коли та як повідомляти нові підтверджені дані.
 9. Посткризову комунікацію – як інформувати аудиторію після стабілізації ситуації.
- Необхідно підготувати:
- 1 ключове повідомлення;
 - 1 офіційну заяву;
 - план дій (на визначений термін);
 - відповідь на дезінформаційне повідомлення.

Література: основна [3; 4; 8; 10; 11; 13; 20; 25; 28; 29]; допоміжна [10; 15; 19; 21].

Тема 10. Міжнародні переговори як ключовий інструмент врегулювання міжнародних спорів

План

1. Міжнародні переговори: поняття, функції та основні етапи.
2. Роль переговорів у врегулюванні міжнародних спорів.
3. Позиційні переговори: сутність, переваги та недоліки.
4. Інтерес-орієнтовані переговори та концепція взаємної вигоди.
5. Стратегії і тактики ведення міжнародних переговорів.
6. Психологічні аспекти переговорного процесу.
7. Крос-культурні бар'єри у міжнародних переговорах.
8. Вербальні та невербальні засоби впливу під час переговорів.
9. Техніки досягнення консенсусу в міжнародному переговорному процесі.
10. Аналіз успішних і невдалих міжнародних переговорів: причини та наслідки.

Завдання:

Підготовка до опитування та аналізу питань згідно плану.

Симуляційне завдання – «Моделювання міжнародних переговорів»

Мета завдання: змодельовати реальний переговорний процес у міжнародних відносинах та відпрацювати навички визначення інтересів і позицій сторін,

формування переговорних цілей, вибору стратегій і тактик, аргументації, крос-культурної комунікації та пошуку взаємоприйняттого рішення.

Формат роботи – робота в групах. Кожна група отримує переговорну ситуацію та розподіляє ролі між учасниками.

Хід симуляції:

1. Отримання ситуації та розподіл ролей. Кожна група отримує сценарій міжнародної проблеми та визначає сторони переговорів. Учасники отримують відповідні ролі: представники держав, міжнародних організацій, дипломатичних місій, міжнародних компаній або інших залучених сторін.

2. Підготовка до переговорів. Кожна сторона окремо визначає:

- свою офіційну позицію;
- основні інтереси та потреби;
- головну та другорядні переговорні цілі;
- мінімально прийнятні та бажані результати;
- можливі поступки та межі компромісу;
- аргументи та контраргументи;
- можливі стратегії й тактики переговорів;
- психологічні та крос-культурні особливості комунікації, які необхідно врахувати.

3. Проведення переговорної симуляції. Учасники проводять переговори відповідно до своїх ролей. У процесі переговорів необхідно:

- представити позиції сторін;
- виявити спільні та суперечливі інтереси;
- аргументувати власні пропозиції;
- реагувати на аргументи іншої сторони;
- використовувати відповідні переговорні стратегії та тактики;
- враховувати особливості міжкультурної комунікації;
- здійснювати взаємні поступки;
- шукати варіанти взаємоприйняттого рішення.

4. Ситуаційний поворот. У визначений викладачем момент учасники отримують нову інформацію або зміну умов переговорів (загострення ситуації, зміну позиції одного з партнерів, появу нового учасника, обмеження ресурсів або політичний тиск). Сторони повинні скоригувати свою переговорну стратегію та продовжити переговори.

5. Завершення переговорів. За результатами симуляції сторони мають:

- досягти домовленості або зафіксувати причини неможливості її досягнення;
- сформулювати основні положення домовленості;
- визначити умови та механізми її реалізації;
- зазначити питання, які залишилися невирішеними.

6. Після завершення переговорів кожна група презентує короткий аналіз, у якому зазначає:

1. якими були початкові позиції та інтереси сторін;
2. які переговорні цілі були визначені;

3. які стратегії й тактики використовувалися;
4. як зміна умов вплинула на переговорний процес;
5. які фактори впливали на комунікацію;
6. які поступки здійснили сторони;
7. які результати було досягнуто;
8. які фактори сприяли або перешкоджали досягненню консенсусу;
9. що можна було б змінити у переговорній стратегії.

Результат: переговорна угода / протокол домовленостей або обґрунтований висновок щодо причин недосягнення консенсусу та короткий аналіз переговорного процесу.

Література: основна [2; 11; 13; 17; 20; 22; 25]; допоміжна [15; 16; 21].

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Вивчення дисципліни «Міжнародні комунікації та переговори» передбачає поєднання традиційних та інноваційних методів навчання, спрямованих на формування у здобувачів освіти системи теоретичних знань про міжнародні комунікації та переговорний процес, а також практичних навичок професійної комунікації, публічного виступу, критичного аналізу інформації, ведення переговорів та пошуку взаємоприйнятних рішень.

Основними методами навчання є:

- ✓ словесні та наочні методи – лекція, пояснення, бесіда, дискусія, демонстрація презентацій, схем, таблиць, моделей та інших навчальних матеріалів;
- ✓ проблемне навчання – постановка проблемних питань і ситуацій, аналіз можливих варіантів їх вирішення;
- ✓ кейс-метод – аналіз реальних і змодельованих ситуацій у сфері міжнародних комунікацій, дипломатії та переговорів;
- ✓ мозковий штурм – колективне генерування ідей та пошук комунікативних і переговорних рішень;
- ✓ моделювання та рольові ігри – відтворення ситуацій публічних виступів, кризових комунікацій і міжнародних переговорів;
- ✓ дискусійні та інтерактивні методи – робота в парах і малих групах, дискусії, дебати, обговорення, презентація результатів;
- ✓ аналіз інформаційних матеріалів – критичний аналіз медіаповідомлень, публічних виступів, дипломатичних документів та інших джерел міжнародної комунікації;
- ✓ самостійна робота – опрацювання навчальної та наукової літератури, підготовка доповідей, презентацій і практичних завдань;
- ✓ методи контролю та самоконтролю – усне опитування, тестування, перевірка індивідуальних і групових завдань, оцінювання презентацій.

Застосування зазначених методів забезпечує поєднання теоретичної підготовки та практичного відпрацювання професійних комунікативних

навичок, формує здатність здобувачів аналізувати міжнародну інформацію, ефективно взаємодіяти з представниками різних культур, готувати та проводити публічні виступи, працювати з дипломатичними документами, брати участь у міжнародних переговорах, реагувати на кризові комунікаційні ситуації та аргументовано обґрунтовувати власні рішення.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на практичних заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи студента під час лекційних та практичних занять (групова дискусія);
- контроль та оцінювання якості підготовки та розробки проєктних завдань в ході самостійної роботи студентів;
- контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу (у вигляді тестування);
- контроль та оцінювання вмінь вирішувати розрахункові, ситуаційні та інші задачі;
- контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати із застосуванням сучасних інформаційних та хмарних технологій;
- контроль та оцінювання вмінь та навичок вирішувати кейсові проблемні завдання із розподілом ролей в командах.
- Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40.

Структура екзаменаційної роботи – білет містить 40 тестових завдань, студент одержує 1 бал за кожну вірну відповідь:

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / подовження дії обставин непомірної сили здобувачам вищої освіти надається можливість скласти екзаменаційну роботу в тестовій формі (білет містить 40 тестових завдань, здобувач одержує 1 бал за кожну вірну відповідь) дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Міжнародні комунікації та переговори», режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=19092>

Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота											Раз ом	Екза мен	Сума
Розділ 1 – Розділ 2													
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	ТК			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	60	40	100

*ТК – поточний тестовий контроль

Вивчення курсу – 60 балів (з них: активна робота на семінарських заняттях – максимально 50 балів; поточний тестовий контроль – максимально 10 балів). Підсумковий контроль – 40 балів.

Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо за результатами поточного контролю він набрав не менше 20 балів.

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії оцінювання
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.

3	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Доповнення виступу:

1 бал – отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, надали власні аргументи щодо основних положень даної теми.

0,5 бала отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнює зміст виступу, поглиблює знання з цієї теми та висловили власну думку.

Суттєві запитання до доповідачів:

1 бал отримують студенти, які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми.

0,5 бала отримують студенти, які у своєму запитанні до виступаючого вимагають додаткової інформації з ключових проблем теми, що розглядається.

Зарахування неформальної освіти та додаткових активностей

1. Зарахування сертифікованих курсів

- Здобувачі вищої освіти можуть отримати додаткові бали за успішне

проходження дистанційних курсів або тренінгів на провідних освітніх платформах (Coursera, Prometheus тощо), які тематично пов'язані зі змістом дисципліни.

Умови зарахування:

- Студент має надати викладачеві офіційний документ (сертифікат або свідоцтво), що підтверджує успішне завершення курсу.
- Курс має бути погоджений з викладачем. Рекомендується обговорити вибір курсу заздалегідь.
- За успішне проходження одного курсу може бути зараховано до 5 балів додаткової поточної успішності.

2. Зарахування активної участі в наукових заходах

- Додаткові бали можуть бути нараховані за активну участь у наукових конференціях, семінарах, публікацію тез досліджень.

Умови зарахування:

- Студент має надати офіційне звернення до викладача.
- До звернення необхідно додати підтверджуючі документи (сертифікати учасника конференції, копії наукових публікацій, витяги з протоколів тощо).

Кількість балів:

- Участь з доповіддю на науково-практичній конференції: до 5 балів.
- Публікація тез конференції: до 5 балів.

Кожне звернення розглядається індивідуально. Рішення про зарахування додаткових балів приймається згідно з нормативно-правовими документами, що діють у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна.

Незалежно від кількості додаткових активностей, максимальна кількість балів поточної успішності не може перевищувати 60 балів.

У кінці семестру сумуються всі отримані студентом бали. Вказані вище види і форми засвоєння навчального курсу дають можливість набрати 60 балів та 40 балів за залікову роботу. Отже, максимальна кількість балів – 100.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	Для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
0-49	незадовільно

7. ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Розкрийте поняття та сутність міжнародної комунікації.
2. Охарактеризуйте основні елементи комунікаційного процесу.
3. Визначте основні функції комунікації у міжнародних відносинах.
4. Охарактеризуйте роль комунікації у розвитку сучасних міжнародних відносин.
5. Розкрийте поняття «міжнародні комунікації» та визначте їх основні характеристики.
6. Охарактеризуйте основні види та форми міжнародних комунікацій.
7. Розкрийте сутність вербальної та невербальної комунікації у міжнародних відносинах.
8. Охарактеризуйте основні комунікаційні бар'єри у міжнародному спілкуванні та способи їх подолання.
9. Поясніть значення контексту в процесі міжнародної комунікації.
10. Охарактеризуйте комунікативний, перцептивний та інтерактивний аспекти комунікації.
11. Розкрийте поняття міжкультурної комунікації та її значення для міжнародних відносин.
12. Охарактеризуйте основні принципи ефективної міжнародної комунікації.
13. Розкрийте поняття та основні характеристики сучасних міжнародних комунікацій.
14. Охарактеризуйте традиційні та цифрові форми міжнародних комунікацій.
15. Розкрийте роль засобів масової інформації у формуванні міжнародного інформаційного простору.
16. Охарактеризуйте соціальні мережі як інструмент міжнародної комунікації.
17. Розкрийте сутність публічної дипломатії та її основні завдання.
18. Охарактеризуйте основні інструменти публічної дипломатії.
19. Розкрийте поняття стратегічної комунікації та її роль у діяльності держав.
20. Охарактеризуйте основні принципи стратегічних комунікацій.
21. Розкрийте сутність інформаційного впливу у міжнародних відносинах.
22. Охарактеризуйте основні моделі міжнародної комунікації.
23. Розкрийте особливості лінійної, інтерактивної та трансакційної моделей комунікації.
24. Охарактеризуйте моделі інформаційного впливу у міжнародних відносинах.
25. Розкрийте роль комунікатора, повідомлення, каналу, аудиторії та зворотного зв'язку у міжнародній комунікації.

26. Поясніть значення цільової аудиторії у плануванні міжнародних комунікацій.
27. Розкрийте поняття політичного дискурсу та його особливості у міжнародних відносинах.
28. Охарактеризуйте роль міжнародних організацій у формуванні міжнародного комунікаційного простору.
29. Розкрийте особливості комунікації в діяльності Організації Об'єднаних Націй.
30. Охарактеризуйте політичний дискурс у діяльності ООН.
31. Розкрийте особливості усної комунікації представників держав у діяльності ОБСЄ.
32. Охарактеризуйте дипломатичну риторику як інструмент міжнародної комунікації.
33. Розкрийте поняття риторики та її роль у дипломатичному спілкуванні.
34. Охарактеризуйте основні принципи підготовки ефективного міжнародного публічного виступу.
35. Розкрийте структуру міжнародного публічного виступу та охарактеризуйте його основні етапи.
36. Охарактеризуйте вербальні стратегії переконання у дипломатичному спілкуванні.
37. Розкрийте роль аргументації у міжнародній комунікації.
38. Охарактеризуйте основні засоби мовленнєвого впливу під час дипломатичних виступів.
39. Розкрийте роль невербальної комунікації у діяльності дипломатів.
40. Охарактеризуйте основні види невербальної комунікації: кінесіку, проксеміку, такесіку та паралінгвістику.
41. Розкрийте значення міміки, жестів, погляду, постави та інтонації у міжнародному спілкуванні.
42. Охарактеризуйте міжкультурні особливості дипломатичної риторики.
43. Розкрийте роль емоцій у міжнародних публічних виступах та дипломатичній комунікації.
44. Охарактеризуйте публічну дипломатію як інструмент формування міжнародного іміджу держави.
45. Розкрийте поняття інформаційної війни та охарактеризуйте її основні ознаки.
46. Охарактеризуйте основні форми та інструменти інформаційної війни.
47. Розкрийте поняття пропаганди та визначте її основні характеристики.
48. Охарактеризуйте пропаганду як інструмент зовнішньої та внутрішньої політики держав.
49. Розкрийте поняття дезінформації та визначте її основні ознаки.
50. Охарактеризуйте фейкові новини як інструмент інформаційного впливу.
51. Розкрийте сутність маніпуляції громадською думкою у міжнародних відносинах.

52. Охарактеризуйте основні маніпулятивні прийоми, що використовуються у міжнародній комунікації.
53. Розкрийте поняття інформаційно-психологічних операцій та їх роль у міжнародних конфліктах.
54. Охарактеризуйте концепцію Strategic Communications (StratCom) та її основні складові.
55. Розкрийте особливості стратегічних комунікацій у діяльності НАТО.
56. Охарактеризуйте медіаграмотність як інструмент протидії дезінформації.
57. Розкрийте основні принципи перевірки та верифікації міжнародної інформації.
58. Охарактеризуйте дипломатичне листування як форму письмової міжнародної комунікації.
59. Розкрийте поняття та основні види дипломатичних документів.
60. Охарактеризуйте ноту як форму офіційної міжнародної комунікації.
61. Розкрийте особливості вербальної ноти, її структуру та призначення.
62. Охарактеризуйте особисту ноту та визначте особливості її використання у дипломатичній практиці.
63. Розкрийте сутність меморандуму як інструменту міжнародних переговорів.
64. Охарактеризуйте дипломатичну заяву та комюніке як форми міжнародної письмової комунікації.
65. Розкрийте особливості міжнародних договорів як результату міжнародної комунікації та переговорного процесу.
66. Охарактеризуйте резолюції міжнародних організацій як форму письмової міжнародної комунікації.
67. Розкрийте особливості офіційно-ділового стилю у міжнародних та міжурядових відносинах.
68. Охарактеризуйте дипломатичний протокол і етикет у міжнародних комунікаціях.
69. Розкрийте поняття кризової комунікації та визначте її роль у міжнародних відносинах.
70. Охарактеризуйте основні етапи стратегічного планування комунікацій у кризових ситуаціях.
71. Розкрийте особливості управління інформаційними потоками під час міжнародної кризи.
72. Охарактеризуйте основні принципи офіційної комунікації держави та міжнародних організацій під час кризових ситуацій.
73. Розкрийте поняття міжнародних переговорів, їх функції та роль у врегулюванні міжнародних спорів.
74. Охарактеризуйте основні етапи підготовки та проведення міжнародних переговорів.
75. Розкрийте основні стратегії, тактики та комунікативні техніки ведення міжнародних переговорів і досягнення консенсусу.

8. ПІДСУМКОВИЙ ТЕСТ З ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ЕКЗАМЕНУ

Екзамен з навчальної дисципліни проводиться у формі тестування. Підсумковий тест містить 40 тестових запитань. До кожного запитання запропоновано 4 варіанти відповідей, позначені латинськими літерами А, В, С, D, з яких лише одна відповідь є правильною.

За кожен правильну відповідь здобувач вищої освіти отримує 1 бал.

Максимальна кількість балів за виконання тестових завдань становить 40 балів. Час виконання тестових завдань – до 40 хвилин.

Приклад:

Яке твердження найточніше розкриває сутність стратегічної кризової комунікації?

- А. Це спонтанна реакція на кризову подію після її виникнення
- В. Це поширення інформації виключно через соціальні мережі
- С. Це заздалегідь організована система визначення цілей, аудиторій, повідомлень, каналів, відповідальних осіб і процедур реагування
- D. Це передусім спосіб приховати негативну інформацію під час кризи

Правильна відповідь: С.

Що найточніше визначає поняття «письмові міжнародні комунікації»?

- А. Виключно обмін дипломатичними нотами між посольствами
- В. Офіційний обмін інформацією, позиціями, пропозиціями та іншими повідомленнями у письмовій формі між суб'єктами міжнародних відносин
- С. Обмін неформальними повідомленнями між дипломатами
- D. Лише укладання міжнародних договорів

Правильна відповідь: В.

Яка з наведених характеристик найбільшою мірою відповідає поняттю пропаганди?

- А. Одноразове поширення будь-якої інформації без визначеної мети.
- В. Систематичне поширення ідей та інформації з метою впливу на переконання, ставлення або поведінку аудиторії.
- С. Виключно поширення неправдивої інформації через соціальні мережі.
- D. Передача інформації між державними установами без орієнтації на аудиторію.

Правильна відповідь: В.

Критерії оцінювання підсумкового тесту з дисципліни

Результат виконання підсумкового тесту визначається за кількістю набраних балів.

9. ВИМОГИ ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Академічна доброчесність ґрунтується на принципах чесності, відповідальності та дотримання академічних стандартів, передбачає запобігання плагіату, списуванню, фальшуванню та іншим проявам академічної недоброчесності. Нормативною основою забезпечення академічної доброчесності є Закон України «Про освіту» та відповідні нормативні документи Університету. У разі порушення принципів академічної доброчесності здобувач вищої освіти несе академічну відповідальність відповідно до встановленого порядку.

Університет визнає потенціал використання технологій ШІ в освітній та науковій діяльності. У межах навчальної дисципліни допускається використання технологій штучного інтелекту відповідно до встановлених в Університеті принципів і правил. Застосовуються такі моделі використання ШІ:

1. Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, модульних контрольних робіт, екзамену (заліку), якщо інше не визначено викладачем, інших видів оцінювання, для яких викладачем встановлено обмеження щодо використання ШІ.

2. Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт дозволяється використання ШІ для: пошуку та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел, пояснення складних понять, удосконалення структури тексту, перевірки граматики, стилю та оформлення, генерації ідей, плану роботи або прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

3. Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих лабораторних, практичних, проєктних або дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути обов'язковою складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних. проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

За вимогою викладача здобувач освіти повинен надати використані запити (prompts) або пояснити спосіб використання інструментів ШІ.

Недеклароване використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Глобальні проблеми сучасності : підручник / за ред. В. С. Бакірова, А. П. Голікова, О. А. Довгаль, В. А. Пересадько, В. І. Сідорова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 632 с.
2. Виговська О. С. Теорія та практика міжнародних переговорів : навч.-метод. посіб. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 218 с.
3. Долинська Л. В., Матяш-Заяц Л. П. Психологія конфлікту : навч. посіб. Київ : Каравела, 2023. 304 с.
4. Захарчин Г. М., Винничук Р. О. Управління конфліктами : навч. посіб. 2-ге вид., допов. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 191 с.
5. Зленко А. М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. 2-ге вид., розшир. і допов. Київ : Фоліо, 2021. 592 с.
6. Історія дипломатії : навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Бігняка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 116 с.
7. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В., Альохіна Н. В., Шаповалова В. С. Психологія спілкування : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : НФаУ, 2018. 139 с.
8. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти : навч. посіб. Київ : Либідь, 2009. 352 с.
9. Курбан О. Інформаційні війни в цифрових медіа. Київ : Центр вільної преси, 2024. 280 с.
10. Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування : навч. посіб. Київ : Українська книга, 2020. 222 с.
11. Ледерак Дж. П. Розбудова миру. Стале примирення в розділених суспільствах / пер. з англ. Д. Каратєєва, Л. Лозової. Київ : Дух і літера, 2019. 250 с.

- 12.Луцишин Г. І. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 199 с.
- 13.Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. Дипломатична та консульська служба : навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 178 с.
- 14.Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол. : Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
- 15.Міжнародні економічні відносини та менеджмент в умовах посилення глобалізаційних процесів : навч. посіб. / за ред. С. М. Шкарлета, М. П. Бутка. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 527 с.
- 16.Міжнародні економічні відносини та зовнішньоекономічна діяльність : навч. посіб. / Т. О. Зінчук, О. Д. Ковальчук, Н. М. Куцмус [та ін.] ; за ред. Т. О. Зінчук. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 512 с.
- 17.Негрей М. В., Тужик К. Л. Теорія прийняття рішення : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 271 с.
- 18.Переговори і медіація : підручник для підготовки професійного переговорника / В. Л. Рахліс, О. О. Павленко ; за ред. О. О. Павленко. 2-ге вид., перероб. Дніпро : Дріант, 2021. 344 с.
- 19.Росс Д. Переговори у стилі Трампа. Ефективні стратегії і прийоми майстерного ведення бізнес-переговорів / пер. з англ. З. Лобач. Київ : КМ-БУКС, 2019.
- 20.Сумець О. М. Комунікативний менеджмент : навч. посіб. Київ : Університет економіки та права «КРОК», 2024. 178 с.
- 21.Тихомирова Є. Б., Постоловський С. Р. Конфліктологія та теорія переговорів : підручник. 2-ге вид., випр. Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. 239 с.
- 22.Турчин Я. Б., Дорош Л. О., Івасечко О. Я. Дипломатична та консульська служба : підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 332 с.
- 23.Фармагей О., Мельник Д., Петрик В. Інформаційна безпека. Ліра-К., 2021. 412 с.
- 24.Фішер Р., Юрі У., Паттон Б. Шлях до Так. Як вести переговори, не здаючи позицій / пер. з англ. Р. Свято. Київ : Основи, 2016.
- 25.Химиця М. О. Інформаційна діяльність в органах державної влади та управління : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 148 с.
- 26.Холод О. М. Комунікаційні технології : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 211 с.
- 27.Яхно Т. П., Куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 168 с.
- 28.Strategic Communications in the Russia-Ukraine War : Case Study / European Council on Foreign Relations. Berlin : ECFR, 2023. 68 p. URL: <https://ecfr.eu/publications/>

29. The Impact of Generative AI on Strategic Communications : Report / NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Riga : NATO StratCom COE, 2024. 45 p. URL: <https://stratcomcoe.org/publications>

Допоміжна література

1. Бандура О. В. Циклічність як форма поєднання стабільності та нестабільності в економічному розвитку. Економіка і прогнозування. 2019. № 4. С. 7–23. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2019.04.007>.
2. Лиман С. І., Парфіненко А. Ю. Історія міжнародних відносин та дипломатії (довестфальська доба) : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2024. 700 с.
3. Лиман С. І. Правила європейської дипломатії на сторінках твору Мішеля Монтеня «Проби» (1580) // LAUREA VI. Античний світ і Середні віки. Харків, 2025. С. 112–114.
4. Лукашевич М. П., Шандор Ф. Ф. Соціологія масової комунікації : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2015. 367 с.
5. Нагаєв В. М. Конфліктологія : практикум. Харків : ХНАУ, 2004. 96 с.
6. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування : навч. посіб. Харків : Стильна типографія, 2018. 278 с.
7. Парфіненко А. Ю. Свобода подорожей та міжнародний туризм як складові дипломатії «розрядки» (до 50-річчя підписання Гельсінського заключного акту). Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Міжнародні відносини. 2025. Т. 60, № 1. С. 36–42. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2025/1-60/36-42>.
8. Професійні комунікації : навч. посіб. «Ділове спілкування» / уклад. О. М. Жук, Л. Ю. Тиха. Луцьк : Луцький НТУ, 2016. 112 с.
9. Станчев М. Г. Основи дипломатії : навч.-метод. посіб. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2015. 55 с. URL: http://karazinbook.univer.kharkov.ua/sites/default/files/stanchev_2_dipl7.pdf.
10. Стратегічні комунікації України під час війни: досвід та перспективи : аналіт. доповідь / за ред. Д. В. Дубова. Київ : НІСД, 2023. 84 с.
11. Туризм та публічна дипломатія : колективна монографія / за заг. ред. А. Ю. Парфіненка. Суми : Університетська книга, 2026. 396 с.
12. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів ХХІ століття : наукове видання / наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 108 с.
13. Шамара І. М., Техтілова М. О. Туризм як стратегічний вектор реалізації культурної дипломатії // Туризм та публічна дипломатія : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди Міжнародного дня багатосторонності і дипломатії в ім'я миру. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2026. С. 185–187. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/26451>.

14. Bjola C., Cassidy J., Manor I. Public Diplomacy in the Digital Age. *The Hague Journal of Diplomacy*. 2019. Vol. 14, iss. 1–2. P. 83–101. DOI: <https://doi.org/10.1163/1871191X-14011032>.
15. Bjola C., Manor I. The Rise of Hybrid Diplomacy: From Digital Adaptation to Digital Adoption. *International Affairs*. 2022. Vol. 98, no. 2. P. 471–491. DOI: <https://doi.org/10.1093/ia/iia005>.
16. Cherkasov S., Makliuk O. Negotiation Process in International Relations Theory: From History to Contemporary Practices. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2025. No. 9. P. 171–184. DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2025.09.171>.
17. Čuhlová R., Demel J. From Diverse Perspectives to Unified Agreements: Intercultural Negotiation Dynamics in the Digital Age. *Business and Professional Communication Quarterly*. 2026. Vol. 89, no. 3. P. 570–592. DOI: <https://doi.org/10.1177/23294906241253516>.
18. Doncel-Martín I., Elías C. Domestic Public Diplomacy as a Communications Strategy. Analysis of the Spanish Case. *Political Research Exchange*. 2025. Vol. 7, iss. 1. Article 2483515. DOI: <https://doi.org/10.1080/2474736X.2025.2483515>.
19. Garsten C., Sörbom A. Discreet Diplomacy: Practices of Secrecy in Transnational Think Tanks. *The Cambridge Journal of Anthropology*. 2023. Vol. 41, no. 1. P. 98–117. DOI: <https://doi.org/10.3167/cja.2023.410108>.
20. Guo W. Conflict Resolution in Intercultural Communication: Strategies for Managing Cultural Conflicts. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2025. Vol. 12. Article 73. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-025-04391-0>.
21. Salman M., Burton G. Positive and Negative Public Diplomacy, New Concepts to Understand Public Diplomacy Strategies in the Arab Gulf States. *Third World Quarterly*. 2025. Vol. 46, iss. 7. P. 755–772. DOI: <https://doi.org/10.1080/01436597.2025.2511876>.
22. Hynek N., Šenk M. Ukraine–Russia Peace Plans: Historical Lessons, Operationalising Criteria, and Comparative Assessment. *Peacebuilding*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1080/21647259.2025.2585235>.
23. A Social and Solidarity Economy: The Ukrainian Choice / ed. by A. S. Filipenko. Newcastle upon Tyne : Cambridge Scholars Publishing, 2017. 230 p. ISBN 978-1-4438-9522-4.
24. Murad R., Hussin S., Yusof R. Educational Modernization Drives the Development of Culture and Innovation. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2020. Vol. 10, no. 11. P. 1016–1031. DOI: <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v10-i11/8054>.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Науковий журнал «Актуальні проблеми міжнародних відносин». URL: <https://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/issue/archive>

2. Науковий журнал «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/index>
3. Науковий журнал «Міжнародні та політичні дослідження». URL: <https://journals.onu.in.ua/index.php/interpolis>
4. Журнал «Національна безпека і оборона». Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/vydannia/zhurnal-natsionalna-bezpeka-i-oborona>
5. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/>
6. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології». URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/>
7. Cognition, Communication, Discourse. International online scholarly journal. URL: <https://periodicals.karazin.ua/cognitiondiscourse>
8. Організація Об'єднаних Націй (United Nations). Офіційний вебсайт. URL: <https://www.un.org/>
9. UN Peacemaker. United Nations Department of Political and Peacebuilding Affairs. URL: <https://peacemaker.un.org/>
10. European External Action Service (EEAS). Дипломатична служба Європейського Союзу. URL: <https://www.eeas.europa.eu/>
11. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). URL: <https://www.osce.org/>
12. NATO. North Atlantic Treaty Organization. URL: <https://www.nato.int/>
13. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/>
14. International Crisis Group. URL: <https://www.crisisgroup.org/>
15. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/>
16. European Union – офіційний вебсайт Європейського Союзу. URL: https://european-union.europa.eu/index_en

11. ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ МІЖНАРОДНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПЕРЕГОВОРИ

Комунікація (Communication) – процес обміну інформацією, думками, ідеями, оцінками, емоціями та іншими повідомленнями між учасниками взаємодії, у результаті якого відбувається передавання та інтерпретація значень. У міжнародних відносинах комунікація є базовим механізмом взаємодії держав, міжнародних організацій та інших акторів світової політики.

Міжнародна комунікація (International Communication) – процес обміну інформацією, ідеями, позиціями та символами між суб'єктами міжнародних відносин у політичній, дипломатичній, економічній, культурній та інформаційній сферах. Особливістю міжнародної комунікації є взаємодія представників різних культур, політичних систем та суспільств.

Комунікаційний канал (Communication Channel) – засіб передавання повідомлення від комунікатора до отримувача. У міжнародних відносинах такими каналами можуть бути дипломатичні переговори, офіційне листування, міжнародні медіа, соціальні мережі, цифрові платформи та інші інструменти взаємодії.

Зворотний зв'язок (Feedback) – реакція отримувача на повідомлення, яка дозволяє оцінити ефективність комунікації, уточнити позиції та коригувати подальшу взаємодію. У сучасних міжнародних комунікаціях зворотний зв'язок є важливою умовою діалогу та взаєморозуміння.

Стратегічна комунікація (Strategic Communication) – цілеспрямоване планування та координація комунікаційних дій відповідно до довгострокових політичних, дипломатичних або безпекових цілей. У міжнародних відносинах стратегічна комунікація використовується для пояснення зовнішньополітичної позиції держави, зміцнення довіри та розвитку міжнародного партнерства.

Strategic Communications – StratCom (Стратегічні комунікації) – скоординований підхід до використання різних форм комунікації для досягнення стратегічних цілей держави, міжнародної організації або іншого суб'єкта. StratCom поєднує дипломатичні, медійні, публічні, цифрові та кризові комунікації, забезпечуючи узгодженість повідомлень і дій.

Мережева дипломатія (Network Diplomacy) – модель міжнародної взаємодії, за якої дипломатична діяльність здійснюється через систему взаємопов'язаних державних і недержавних акторів, міжнародних організацій, експертних спільнот, громадських організацій та цифрових платформ. Мережева дипломатія відображає перехід до багатосуб'єктної моделі міжнародних відносин.

Цифрова комунікація (Digital Communication) – процес передавання інформації за допомогою Інтернету, цифрових платформ та соціальних мереж. Цифрові технології забезпечують швидкість обміну інформацією, інтерактивність та можливість безпосереднього зворотного зв'язку.

Цифрова дипломатія (Digital Diplomacy) – використання цифрових технологій, соціальних мереж та онлайн-платформ у дипломатичній діяльності для поширення інформації, взаємодії з міжнародною аудиторією та підтримки зовнішньополітичних цілей держави.

Публічна дипломатія (Public Diplomacy) – форма міжнародної комунікації, спрямована на взаємодію держави з іноземною громадськістю з метою формування взаєморозуміння, позитивного сприйняття та розвитку міжнародного співробітництва.

Культурна дипломатія (Cultural Diplomacy) – напрям публічної дипломатії, що використовує культуру, мистецтво, освіту, науку та гуманітарні зв'язки як інструменти міжнародної взаємодії та формування позитивного іміджу держави.

Масова комунікація (Mass Communication) – процес поширення інформації від одного або обмеженого кола комунікаторів до широкої, територіально розосередженої та соціально неоднорідної аудиторії за допомогою медіа та цифрових технологій.

Міжкультурна комунікація (Intercultural Communication) – взаємодія представників різних культур, що передбачає врахування культурних норм, цінностей, традицій та особливостей поведінки учасників міжнародного діалогу.

Крос-культурна комунікація (Cross-Cultural Communication) – процес обміну інформацією між представниками різних культур, у якому культурні відмінності впливають на сприйняття повідомлень, поведінку учасників та результати взаємодії.

Крос-культурна компетентність (Cross-Cultural Competence) – здатність розуміти культурні відмінності, адаптувати власну поведінку до ситуації, правильно інтерпретувати дії співрозмовника та ефективно взаємодіяти з представниками інших культур.

Соціокультурний вимір міжнародних відносин (Sociocultural Dimension of International Relations) – сукупність культурних, ціннісних, історичних, мовних та ідентифікаційних чинників, які впливають на поведінку міжнародних акторів та характер їхньої взаємодії.

Інформаційний простір (Information Space) – сукупність інформаційних ресурсів, медіа, комунікаційних мереж, цифрових платформ та аудиторій, у межах яких створюється, поширюється, зберігається та сприймається інформація.

Інформаційна війна (Information Warfare) – комплексне протистояння, у якому інформація, комунікаційні технології та інформаційна інфраструктура використовуються для досягнення політичних, військових, економічних або стратегічних цілей.

Пропаганда (Propaganda) – систематичне поширення ідей, оцінок або інформації з метою впливу на переконання, ставлення чи поведінку певної аудиторії. Пропаганда може використовувати як достовірні факти, так і вибіркове подання інформації, емоційні повідомлення та символічні образи.

Дезінформація (Disinformation) – поширення неправдивої або навмисно спотвореної інформації з метою введення аудиторії в оману та формування викривленого сприйняття подій.

Дипломатичні переговори (Diplomatic Negotiations) – процес безпосереднього або дистанційного обміну позиціями між представниками держав чи інших міжнародних акторів для узгодження інтересів та досягнення домовленостей.

Дипломатичне листування (Diplomatic Correspondence) – офіційний письмовий обмін інформацією між державами, дипломатичними представництвами та міжнародними організаціями, який має політичне, правове та протокольне значення.

Дипломатичний протокол (Diplomatic Protocol) – сукупність правил, процедур і традицій, що регулюють офіційні міжнародні контакти, порядок проведення дипломатичних заходів та оформлення міжнародних документів.

Дипломатична нота (Diplomatic Note) – офіційне письмове повідомлення, за допомогою якого одна держава або дипломатичне представництво звертається до іншої сторони з певного питання.

Меморандум (Memorandum) – документ, у якому систематизовано викладаються факти, аргументи, позиції або пропозиції щодо певного міжнародного питання.

Комюніке (Communiqué) – офіційне повідомлення про результати міжнародної зустрічі, переговорів або іншого дипломатичного заходу.

Риторика (Rhetoric) – мистецтво та теорія переконливого, логічного й ефективного використання мовлення для досягнення комунікаційної мети в міжнародних відносинах.

Політичний дискурс (Political Discourse) – сукупність висловлювань, понять, аргументів, символів та способів представлення політичної реальності, які використовуються учасниками міжнародної комунікації.

Кризова комунікація (Crisis Communication) – цілеспрямований процес підготовки, передачі та координації інформації до, під час і після кризової ситуації для зменшення невизначеності, підтримання довіри та координації дій міжнародних акторів.

Міжнародна криза (International Crisis) – ситуація різкого загострення відносин між міжнародними акторами, що супроводжується високим рівнем ризику, невизначеності та потребою в оперативному прийнятті рішень.

Міжнародний актор (International Actor) – держава, міжнародна організація, неурядова організація, транснаціональна корпорація, медіа, експертна спільнота або інший суб'єкт, який бере участь у міжнародній взаємодії та впливає на міжнародні процеси.

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклад практичного завдання «Кризова комунікаційна стратегія»

Мета завдання

Сформувати у здобувачів вищої освіти практичні навички аналізу міжнародних кризових ситуацій, визначення цільових аудиторій, розроблення ключових повідомлень, вибору каналів комунікації, організації оперативного інформаційного реагування та протидії поширенню недостовірної інформації.

Ситуація

Ви входите до комунікаційної групи держави або міжнародної організації, яка опинилася в умовній міжнародній кризовій ситуації. Інформація про подію швидко поширюється через традиційні медіа, соціальні мережі та цифрові платформи. З'являються непідтверджені повідомлення, суперечливі трактування подій та дезінформація. Громадськість, представники медіа, міжнародні партнери та інші зацікавлені сторони очікують офіційної позиції.

Ваше завдання як комунікаційної групи – розробити коротку кризову комунікаційну стратегію та план оперативних дій, які забезпечать своєчасне інформування цільових аудиторій, зменшать інформаційну невизначеність, сприятимуть поширенню перевіреної інформації та забезпечать узгодженість офіційної комунікації.

Оберіть один із запропонованих кейсів:

Кейс 1. Міжнародний інцидент на кордоні двох держав

На кордоні двох держав стався серйозний інцидент. Сторони надають різні версії події, а в соціальних мережах поширюються відео, фотографії та повідомлення, достовірність яких ще не підтверджена.

Кейс 2. Раптове припинення дипломатичних відносин

Одна держава оголосила про припинення дипломатичних відносин з іншою державою. Інформація швидко поширюється міжнародними медіа, а громадськість та міжнародні партнери очікують пояснення причин рішення та інформації про можливі наслідки.

Кейс 3. Міжнародна гуманітарна криза

Унаслідок міжнародного конфлікту виникла гуманітарна криза, яка потребує міжнародної допомоги. У медіа поширюються різні дані щодо масштабів кризи, кількості постраждалих та гуманітарних потреб населення.

Кейс 4. Кібератака на державну інфраструктуру

На державну інформаційну інфраструктуру здійснено кібератаку. Відповідні органи перевіряють масштаби та наслідки атаки, водночас у соціальних мережах поширюються суперечливі повідомлення, зокрема твердження про нібито повний параліч державних систем.

Кейс 5. Природна катастрофа з транскордонними наслідками

Природна катастрофа спричинила наслідки, які зачіпають території декількох держав. Необхідно одночасно інформувати населення, міжнародних партнерів, органи влади та гуманітарні організації.

Кейс 6. Поширення неправдивого повідомлення про рішення уряду

У соціальних мережах масово поширюється неправдиве повідомлення, представлене як офіційна інформація про важливе рішення уряду. Повідомлення викликає занепокоєння громадян та активно поширюється користувачами.

Кейс 7. Загострення міжнародного конфлікту

Міжнародна ситуація різко загострилася. Необхідно терміново провести дипломатичні консультації з міжнародними партнерами та водночас забезпечити своєчасне публічне інформування суспільства і міжнародної спільноти.

Завдання

На основі обраного кейсу розробіть **кризову комунікаційну стратегію та план дій на перші 24 години після виникнення кризової ситуації.**

1. Аналіз кризової ситуації

Визначте:

- що саме сталося;
- хто є основними учасниками ситуації;
- у чому полягає основна проблема;
- чому ситуація потребує оперативної комунікації;
- які факти вже підтверджені;
- яка інформація залишається неперевіреною;
- які наслідки може мати відсутність своєчасної та узгодженої офіційної комунікації.

2. Визначення цільових аудиторій

Визначте основні цільові аудиторії та встановіть їхню пріоритетність.

Серед можливих аудиторій:

- населення держави;
- представники медіа;
- іноземні громадяни;
- міжнародні партнери;
- дипломатичні представництва;
- міжнародні організації;
- державні органи;
- експертне середовище;
- користувачі соціальних мереж.

Для кожної основної аудиторії визначте, яка інформація їй необхідна та якої реакції від неї очікують.

3. Формування ключових повідомлень

Сформулюйте:

- 1 основне ключове повідомлення;
- 2–3 додаткові повідомлення для різних цільових аудиторій;
- коротке повідомлення для соціальних мереж.

Повідомлення мають бути чіткими, зрозумілими, послідовними та ґрунтуватися на підтверджених фактах.

Якщо певна інформація ще перевіряється, це має бути чітко зазначено у повідомленні.

4. Вибір каналів комунікації

Визначте, які канали комунікації доцільно використати:

- офіційний вебсайт;
- пресреліз;
- пресконференція або брифінг;
- соціальні мережі;
- офіційні сторінки державних органів;
- дипломатичні канали;
- прямі контакти з міжнародними партнерами;
- національні та міжнародні медіа;
- інші цифрові канали.

Для кожного основного каналу поясніть:

- для якої аудиторії він використовується;
- яку інформацію через нього доцільно поширювати;
- чому саме цей канал є доречним у конкретній кризовій ситуації.

5. Визначення офіційного спікера

Визначте офіційного спікера – особу, яка представлятиме офіційну позицію держави або міжнародної організації.

Це може бути, наприклад:

- глава держави;
- міністр закордонних справ;
- представник уряду;
- речник відповідного державного органу;
- керівник міжнародної організації;
- спеціально призначений представник.

Обґрунтуйте свій вибір та визначте:

- яку інформацію має озвучувати спікер;
- які питання він має бути готовий коментувати;
- які питання потребують додаткової перевірки або не можуть коментуватися на цьому етапі.

6. Визначення інформаційних ризиків

Проаналізуйте можливі інформаційні ризики, зокрема:

- поширення чуток;
- дезінформацію;
- маніпулятивні повідомлення;
- фальшиві документи або заяви;

- вирвані з контексту цитати;
- використання старих фото чи відео як матеріалів про актуальні події;
- суперечливі повідомлення різних державних органів;
- емоційну реакцію аудиторії;
- інформаційну паніку.

Визначте не менше трьох основних інформаційних ризиків та запропонуйте конкретний спосіб реагування на кожен із них.

7. Алгоритм реагування у перші години кризи

Розробіть послідовність дій комунікаційної групи.

Перші 30 хвилин

- збір первинної інформації;
- перевірка отриманих даних;
- визначення відповідальних осіб;
- моніторинг інформаційного простору;
- визначення необхідності термінового повідомлення.

1–2 години

- підготовка первинного офіційного повідомлення;
- узгодження позиції між відповідними органами;
- визначення офіційного спікера;
- інформування ключових партнерів;
- підготовка відповідей на основні запитання медіа.

3–6 годин

- проведення брифінгу або пресконференції за необхідності;
- оновлення інформації на офіційних ресурсах;
- поширення узгоджених повідомлень у соціальних мережах;
- реагування на основні дезінформаційні повідомлення;
- моніторинг реакції цільових аудиторій.

6–24 години

- регулярне оновлення підтверджених даних;
- аналіз інформаційного поля;
- коригування комунікаційної стратегії за потреби;
- підтримання комунікації з міжнародними партнерами;
- підготовка наступного етапу кризової комунікації.

Часові інтервали є орієнтовними та можуть бути адаптовані відповідно до особливостей обраного кейсу.

8. Механізм оновлення інформації

Визначте:

- як часто оновлюватиметься інформація;
- хто відповідатиме за перевірку та погодження нових даних;
- на яких офіційних ресурсах публікуватимуться оновлення;
- як повідомлятиметься про інформацію, яка ще перевіряється;

- як забезпечити узгодженість повідомлень різних державних органів або підрозділів міжнародної організації.

9. Посткризова комунікація

Після стабілізації ситуації визначте:

- яку інформацію необхідно повідомити громадськості;
- як представити результати реагування;
- як комунікувати з міжнародними партнерами;
- як підтримувати довіру цільових аудиторій;
- які висновки необхідно зробити за результатами кризи;
- які заходи можуть допомогти запобігти подібним інформаційним кризам у майбутньому.

За результатами роботи підготуйте 4 обов'язкові комунікаційні продукти:

1. Ключове повідомлення

Сформулюйте 1–2 речення, які передають основну позицію держави або міжнародної організації щодо кризової ситуації.

2. Офіційна заява

Підготуйте коротку офіційну заяву обсягом **150–200 слів**, яка могла б бути оприлюднена на офіційному вебсайті держави або міжнародної організації.

Заява повинна містити:

- короткий опис ситуації;
- підтверджені факти;
- офіційну позицію;
- інформацію про подальші дії;
- за необхідності – попередження про поширення неперевіреної інформації;
- рекомендацію користуватися офіційними джерелами інформації.

3. План кризових комунікацій на перші 24 години

Підготуйте таблицю:

Час	Дія	Відповідальний	Канал комунікації	Очікуваний результат
0–30 хв.	Перевірка інформації	Комунікаційна група	Внутрішні канали	Підтвердження первинних даних
1–2 год.	Підготовка первинної заяви	Пресслужба	Офіційний сайт	Інформування аудиторій
3–6 год.	Брифінг	Офіційний спікер	ЗМІ / соціальні мережі	Представлення офіційної позиції
6–12 год.	Оновлення інформації	Пресслужба	Офіційні канали	Актуалізація підтверджених даних
12–24 год.	Аналіз інформаційного поля	Комунікаційна група	Моніторинг	Коригування подальшої комунікації

Зміст і часові межі плану мають бути адаптовані до обраного кейсу.

4. Реакція на дезінформаційне повідомлення

Сформулюйте одне умовне дезінформаційне повідомлення, яке потенційно могло б поширюватися в межах обраного кейсу, та підготуйте офіційну відповідь на нього.

Умовне повідомлення використовується виключно як навчальний приклад для відпрацювання навичок кризової комунікації.

Відповідь повинна:

1. чітко визначати, яка інформація є неправдивою або непідтвердженою;
2. містити перевірені факти;
3. уникати емоційної, агресивної або образливої риторики;
4. за можливості містити посилання на офіційне джерело;
5. пояснювати, де аудиторія може отримати актуальну та перевірену інформацію.

Формат виконання та презентації

Форма роботи: групова.

Орієнтовний розподіл часу:

5-10 хвилин – ознайомлення із завданням, розподіл студентів на групи та вибір кейсів;

40-45 хвилин – робота в групах, аналіз кризової ситуації та підготовка кризової комунікаційної стратегії;

25-30 хвилин – презентація результатів роботи груп;

10-15 хвилин – обговорення, запитання та підсумковий аналіз.

Час презентації: орієнтовно 5-7 хвилин на одну групу, залежно від кількості груп.

Під час презентації група повинна:

- коротко представити обраний кейс;
- охарактеризувати кризову ситуацію;
- визначити основні цільові аудиторії;
- представити ключове повідомлення;
- обґрунтувати вибір каналів комунікації;
- представити офіційного спікера;
- визначити основні інформаційні ризики;
- представити план дій на перші 24 години;
- продемонструвати підготовлену офіційну заяву;
- представити відповідь на умовне дезінформаційне повідомлення.

Після презентації група обґрунтовує запропоновані рішення та відповідає на запитання викладача й інших студентів.

Очікувані результати

У результаті виконання завдання здобувачі вищої освіти мають продемонструвати:

- здатність аналізувати міжнародні кризові ситуації;
- розуміння принципів кризової комунікації;

- уміння визначати та сегментувати цільові аудиторії;
- здатність формулювати чіткі та узгоджені ключові повідомлення;
- уміння обирати відповідні канали комунікації;
- здатність визначати та прогнозувати інформаційні ризики;
- навички оперативного реагування на поширення недостовірної інформації;
- розуміння ролі офіційного спікера;
- здатність розробляти послідовний план кризових комунікацій;
- уміння забезпечувати узгодженість офіційної комунікації держави або міжнародної організації.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Шамара Ірина Миколаївна

МІЖНАРОДНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПЕРЕГОВОРИ

Методичні рекомендації до практичних, семінарських занять
та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого
(магістерського) рівня за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини»
освітньо-професійної програми
«Дипломатія та врегулювання конфліктів»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 28.08.2026. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 4, 4. Обсяг. 1,258 Мб. Зам. № 465/26.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна